

bd

1. Wolff P. Christ. Gottfr. Frid. diff. de
Chirin Et Rempham Lipsie 1741.
2. ——— diff. de Divortio Judaeorum
Lipsie 1739.
3. Wolff P. Christoph. diff. de eo quod publi-
me est in his Nupier. verbis Genertou
phoxp. Lipsie 1735.
4. Wucherer P. Joh. Frid. diff. pro cognit. a theo.
logia dogmatica iend 1739.
5. Zeibich P. Carl. Henr. diff. de Christo vero deo
Wittemb. 1741.
6. ——— diff. qua voces Zalmoth et Scia Ma,
exam^{nata} nantur, Wittemb. 1739.
7. Zeibich P. Christoph. Henr. diff. de
opinione pauli justificatorum.
Wittemb. 1738.
8. ——— diff. de divinito predicto et volitus
dato miraculo obscurati solis, in emortua
Aem unigeniti diem, ut in signi demonstra-
tionij argumento Jesum crucifixum
fuisse veram Messiam, Wittemb. 1741.

1. 4
Q. D. B. V. 21

DISSERTATIO EXEGETICO-POLEMICA
DE

SVBIECTIONE
IESV CHRISTI
GLORIOSA

SVPER

I ad Corinth. XV. comm. XXII.. XXVIII.

PRÆSIDE

GVSTAVO GEORGIO
ZELTNER

D. P. P. ET V. D. M.

D. SEPTEMBR. A. R. S. c1o 1000xv

H. L. Q. C.

PROPONENDA

A
VVOLFGANGO ADAMO SCHMAVS
BARVTHO-FRANCO.

RECVD. IOD. GVIL. KOHLESIVS ACAD. TYPOGR. 1724.

DISTRICTUS EXECUTIVO TOLENTINO

SUBIECTIONE
IESU CHRISTI
GLORIOSA

AVTE

144 Gomb. XV. Gomb. XVII. XXVII

P. R. N. S. V. D. E.

GVSTAVO GEORGIO
ZELLNER

D. P. P. T. V. R. M.

D. P. P. T. V. R. M.

M. R. G.

PROVINCIA

VOLFRANCO ADAMO SCHMAYR
LAVANTO-FRANCO

REGAD. IOD. GAILL. KOHLERIS ACAD. THOR. 1748

I. N. I. R. Æ.

CAP. I.

Fundamenta potiora præsternens.

§. I.

Difficilia quæ sunt intellectu in Epistolis Paulli, ipso Sp. S. iudice, non solum Rerum & mysteriorum sublimitati, quæ pollebat præ ceteris Apostolus notitia, esse adscribenda; sed etiam, & potissimum stylo singulari & structuræ orationis eidem propriæ, nemo temere inficias ibit. Neque etiam obscuræ sunt significationes, unde colligas, ex Temperamenti Præconis hujus, Cholerici puta, (a) indole, cui se Sp. sacer accommodavit, præcipuam originem ejus dictionis repetendam esse. Nihil sane est, quod frequentes ab eo adhibitas transitiones, parentheses, periodos, *partim* ex abrupto inchoatas, *partim* etiam finitas, verborum item trajectiones, & Applicationum deflectiones subinde notabiles, cujusmodi animadversas esse hinc inde reperi, illustret magis, quam iste impetus, divino simul motu concitatus, temperatus & gubernatus. Atque hæc non nunc demum observarunt Interpretes Litterarum sacrarum, sed jam olim Irenæus (b) frequenter *hyperbatis uti Apostolum, propter velocitatem sermonum suorum, & propter impetum, qui in ipso sit, Spiritus*, affirmavit. Idem vero alii plures, veteres non minus quam recentiores, Ecclesiæ Doctores confirmarunt

A 2

sæpi

(a) Vid. Dn. Gregorius Disp. de Temperam. Apost. (b) L. III. advers. hæres. c. 7.

sæpiuscule, (a) atque etiam res ipsa satis loquitur. Hinc proinde tanquam ex fonte nativo, sed a Sp. S. ad Codicem Bibli- cum, sapientissime, & sine doctrinæ cœlestis salutiferæ imper- fectione, compendificandum directo, multiplices digressiones, quibus & Epistolarum forma in N. T. magis idonea est visa, promanarunt. Immo etiam, nisi nos omnia fallunt, Paullus hac quoque de causâ, ad Sacra N. T. λόγια litteris consignanda, præ ceteris, fuit, ut σκεῦμα ἐκλογῆς, Act. IX, 14. jam tunc eo nomine dignatum, delectus.

S. II. Ad hujusmodi excursus orationis dubio procul re- ferre oportet, quæ 1 Cor. XV. a comm. XXI. usque ad XXIX. leguntur de Christo JESU vitæ fonte, ejusque regno nobilissimo, tandem tradendo, hostiumque victoria, atque ipsius denique ἀποστάσει, occasione unius vocabuli ἀπαρχῆς, exposita vere ἔνστικτῶς, mirumque in modum abstrusa, & pene supra mentis aci- em naturalem posita. Cum enim ἀπαρχῆ Hebræorum primitiis, præsertim frugum seu frumenti, altera Paschatis feria, per manipulum unicum, & Pentecostes festo, paribus duobus obla- tis, terræ proventus quicumque ad usum promiscuum, œco- nomicum, sacrumque in templo Dei, Levitica lege aptaren- tur; (b) occasionem hinc captavit Paullus altius assurgendi, & resurrectionem omnium Christo fidelium (τῶν ἐν χριστῷ, quorum solatio tota oratio destinata est,) per Resurrectionem Sospitatoris benedicti, sacram veluti messem divinam, ne tardiores resurrectionis adventum impatienter ferrent (c) in extremo die secuturam, explicandi. (d) Unde porro ad hostes universos devincendos, Christoque Regi, ut Victori, tandem, at suo ordine, & paullatim, omnino in potestatem redi-

(a) Epiphan. Hæres. 64. & instar omnium J. Lockius de Stylo Paulli Explic-
 quarund. Epp. præmiss. (b) Vid. Lev. XXIII, 10. 11. 16. 17. & conf.
 Rom. XI, 16. (c) Calvin. Comm. in b. l. (d) Conf. Joh. XII, 24.

redigendos, aliaque ad ejus gloriam pertinentia, digressus est. Neque in his tamen substitit is *Pauli*, sapientia divina repleti, e via lacer quasi excessus, sed amplius a Majestate Regni *JESU CHRISTI*, dicere exorsus, ad alia atque alia ἀνυψώματα ejusdem progreditur, donec *gloriosa* illius ἑστράφη, qua factus sit Deus omnia in omnibus, producta in medium, eo se referret oratio, unde dilapsa fuerat. Hinc enim, licet parum videatur lucis accedere principi argumento, plurimum tamen roboris peti posse, suo loco deinceps ostendemus. Et si non diffitemur concisa admodum orationis Apostolicæ brevitate factum esse, ut incredibilis difficultas objecta sit, quam evolvere, post aliorum laudabiles conatus, nostrum erit, nec inutile institutum: tantoque magis necessarium, quo luculentiora sunt in 2. Ep. Petri C. III. vestigia, quæ, ad extrema orbis, & locum præsentem Paullinum, in primis optimum illum Collegam, *δυσώνη* quædam notantem, respexisse subinducunt.

§. III. Eum vero scopum, ut attingamus, quosdam, qui præcedunt, nodos, ante, quam ad postremum, duriorum ceteris, perveniamus, dissolvere opus est. In his primum occurrit is, quem in voce τάγματῶ nonnulli præter necessitatem nectere conati sunt, (a) vocabulum oppido perspicuum, pro præmiorum non uno genere, in beatitate æterna distribuendorum, aut ipsius beatitudinis nota venditantes. Quam etiam ob rem, postquam præeuntes viderant Patres Vet. Eccl. in Exegesi subinde non admodum felices, *Chryso-stomum*, *Theodoretum*, *Theophylactum*, Pontificii commentum illud ad corollas suas, ex merito proprie sic dicto expectatas, transferre ausi sunt. Quin & ipse *Hieronymus* (b) verbis paucis quidem, sed satis luculentis: *Temporis aut honoris*: dubium

A 3

um

(a) Vid. Corn. a Lapide ad h. l. & add. Petrum Martyrem ad 1. Cor. XVI.
 (b) Comment. in h. l. Opp. T. IX. f. 260. med. ed. Ffian.

um se fuisse haud obscure professus est. Sed, quantumvis ipsosmet gradus gloriae, in Corporibus potissimum beatorum olim conspicuos, non inficiemur, eosque deinceps a Paulo comm. XLI. & XLII. (coll. Matth. X. 41. seqq.) indicari atque eo consulto rejici fateamur; tamen nostrum, quod praë manibus est, τάγμα, ipso *Corn. a Lapide* assentiente, id quidem haudquaquam exegit. Imo vero relationis ideam, & ad resurrectionem quidem, subesse, ac consuetum proinde significatum *Ordinis* unice locum habere, palam ostendunt vocabula ἀπαρχή, ἄρα atque ἔρατ, quae antecedunt & subsequuntur, quippe quae vix aliter, quam *ordinis* notione accipi possunt. Tantoque magis nobis inhærendum videtur propriae & simplici significationi, quanto luculentius ipsa ὑπόταξις, de qua paullo post dicere instituet Apostolus, eo quodammodo respectat atque finis cum initio aperte connectitur. Quo pacto etiam, quid sit ἴδιον τάγμα, intelligi potest rectius: Utpote quo non solum suum cuique ordinem, in eventu commemorato, victoriae mortis, ceterorumque hostium, universe assignari patet; sed Capitis quoque & Corporis mystici seu membrorum discrimen, quorum illud sua virtute surrexerit, hæc aliena exsuscitabuntur, subinnuitur. Neque deerunt, quae in Regno praesenti adhuc *militari* ex ea τάγματ voce lucem aliquam affundere posse, suo loco venient observanda: de quibus nunc quidem differere non convenit. (a)

§. IV. Atque hinc adeo proclive est intellectu, qua sententia bis repetitam particulam ἔρα interpretari oporteat: Ita nimirum, ut non nisi *Ordinem Consequentium*, ad Christi Capitis Antecedentis resurrectionem, ceterorum, eorumque ψιλῶν ἀνθρώπων, *simplicem* atque *merum* significari constet, nullamque temporis, sive longinqui, sive etiam propinqui, differentiam inferat aut determinet specialem. Equidem si *Chiliasitarum* hodiernorum iudicia & sensa consulas, alia hinc omnia & ipsius

(a) Vid. interim *Erasmi Schmid. in Not. ad I. Cor. XV. 27.*

ipsius Regni Christi spectabilis, mille annos perduraturi, & Apoc. XX. comm. 2. seqq., ut arbitrantur, prædicti, mysteria elici posse, sine difficultate, eos persuasum habere, ac veluti compertum, videas. Quemadmodum etiam h. l. in primis usus est nuperrimus ejus Regni & celebris Præco (a) eumque potissimum, tanquam præstantissimum (*den herrlichen Ort*) eo valere existimabit, ut *prima* præstantioris aut potioris hominum partis, h. e. *selectorum & Christo Fidelium* resurrectio, ante Millennium illustre futura, hinc adstrui possit: quandoquidem aperte satis Paullus τὸ ζῆν, ut ait, tergemina resuscitatorum, Christi nempe *monadicam, Fidelium* (coll. Gal. V, 24.) seu Sanctorum *particularem, & Universalem* denique *omnium hominum*, enarret. Quæ postrema Apoc. XX. 13. 14. itidem indicata Resurrectio, non possit non, uti secunda a prima, notabili temporis & seculorum intervallo disjuncta, atque id ipsum proinde esse Regnum mille Annorum, quod l. c. Apocal. a Johanne pressius definitum sit; a Paulo vero indefinitum quidem relinquatur, at tamen κατὰ διανοίαν, quando *ultimi hostis* penitus sublatus, Mortis puta, mentionem faciat, subinuat. Pulchre hæc, quis enim diffiteatur? coherent, si Regnum illud Mille annorum ut certum primamque resurrectionem, præstruxeris, & proprie acceptis vocabulis, tanquam verum & proprie sic dictum quorundam in vitam reditum, ante alios subsecuturos, tueri possis. Sed quemadmodum multo obscurior est locus ille Apocalypseos, commune Chiliastrarum refugium, quam ut ἀναλογίας τῆς πίστεως primarium quasi fundamentum, in re tanta & tot capita fidei attingente, non obstantibus stili prophetici schematibus solitis, quæ profus illi negligunt, constitutere possit: ita longe clariora & formandæ interpretationi, cohæ-

(a) D. Peterfenius in *Vérit. gloriosi Regni Jesu Christi VII. Tubicin. expectandi*, *Thef. II. lit. (c) f. n. 54. seqq.* Ejusdemque solido fundam. *Epist. III. f. 17. seqq. & alibi.*

cohärenti cum ceteris effatis Spir. S., aptiora sunt, quæ non nisi unam, eamque communem omnibus eodemque tempore, resurrectionem hominum fore condocent: qualia Joh. V, 28, 29. VI, 39, 40. XII, 48. & alibi, ut Joh. XI, 34. reperiuntur. Quæ si expendas, non de *εχάτης ἡμέρας*, sed *εχάτη unica die* loqui, & cum uno iudicio solenni, unoque reditu (Hebr. IX. ult.) καὶ ἐπιφανείᾳ passim conjungi; miramur, cuiquam de gemina, in nostro hoc loco Paullino, resurrectione, de quarum altera ne apex quidem heic legitur, utut ex instituto quoque de ea hic agendum fuisset, in mentem venire potuisset. Quæ enim sit τῆ τέλους vis & potestas paullo post commonstrabimus.

§. V. Ad particulam vero εἶτα quod attinet, non est cur tantum in ea confidant commentitii istius regni Chiliaistici præcones, quippe cujus usus perpetuus in S. Literis N. T., ubi *decies* omnino occurrit, *Ordine connexorum* duntaxat, atque *meri* proinde *ordinis* notam exhibet, neque quod sciam ullibi grandia ejusmodi Decem seculorum intervalla exigat. Immo non desunt exempla, ubi continuo etiam secutam actionem ea indicat: uti impositæ *statim* cæco manus, postquam semel eum tetigerat Christus, Marc. VIII, 25. Infusa *mox*, ubi præcinxerat sese Liberator noster, in pelvim aqua, Joh. XIII, 5. Creationem item Adami, Evæ conditus, sine mora, consecutus 1 Tim. II, 13. Generationes peccatorum externorum ex internis. Jac. I, 15. & alia ejusmodi palam ostendunt. *Inæqualem* vero *intercapedinem*, & horarum & dierum, & annorum quoque distantium, hoc ipso Cap. nostro 1 Cor. XV. in enumeratione apparitionum Christi, Paullus hac voce & cognata ἐπειτα describit. Ne quid dicamus de iis locis, ubi ne tempus quidem simul cum ordine enumerationis comprehendi videmus: Vid. 1 Cor. XII, 28. Quæ tamen omnia sua perspicuitate vincit vaticinium illud Paulli plane *ἑξήκοντα* & luculentissimum 1. Theff.

Theff. IV, 16. 17. quo ἀνάσσει τῶν νεκρῶν ἐν χροῖῳ, quando tuba illa Archangeli sonuerit, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου fore inquit, & tamen ἐπεὶ, quæ vox plus videtur disjunctionis inferre, quam simplex εἶτα, immutationem superstitum statim subjungendam, atque omnes ἀμα simul obviam Christo corripiendos addit. Quæ cum sint ab ipso Dn. Peter senio ad idem tempus relata, & arctissime cum tubicinii ultimi initiis conjuncta, tanto efficacius merum ordinem probant his voculis significari. Paria autem intervalla, quale inter Christi resurrectionem principem, & messis communis universorum omnino hominum, (Act. XXIV, 15.) etiam impiorum, hinc nemo exsculpet; nisi qui divinæ œconomix rationes & voluntatem sapientissimam, alia longius sejungentem, alia vero propius connectentem, ad præjudiciorum suorum decempedam exigere ausit. Quamquam nec desint, quæ pro mora tanta, ad resurrectionem usque universalem, eorum, qui Christi sunt, (ceterorum enim nullam heic habuit rationem Apostolus (a)) adduci possent satis verisimilia: quæ hæctenus bene notavit Crellius. (b) Ipse vero Socinus (c) non contemnendis argumentis ex h. l. etiam fortiter expugnavit Chiliastrum, & quam noxia sint illa placita Regno Christi, quod jam ab ipso Sessionis ad dextram Dei momento Paullus h. l. ad traditionem usque deducat, coll. Marc. XVI, 19. ostendit.

§. VI. Quemadmodum plurimum refert, seriem illam divinitus dispositam, & ad unam visibilem Christi παρουσίαν, seu ad spectabilem adventum, cujus hic & alias passim fit mentio, (Act. I, 11. 2 Tim. IV, 1. & 8. Tit. II, 13. 2 Theff. I, 7. &c.) adstrictam nosse: ita quoque, quisnam Finis intelligendus sit, quem verbis: εἶτα τὸ τέλος, Paullus innuat, indagare operæ pretium est. Socinum cum affectatoribus si

B

con-

(a) Vid. supra §. 2. (b) Comment. imperfect. in 1. ad Cor. Epist. Opp. Exeget. f. 226. sqq. (c) T. 1. Opp. Epist. ad Chmelnic. Synod. f. 440. sqq. & T. II. Diss. contra Chiliastrum f. 457. sqq.

consulas, promtos esse eosdem animadvertes, ad *Finem regni Christi*, ejus puta, quod ad dextram Patris tanquam vicarius nunc administret, isthæc accommodare: ut habeant videlicet, quod ad æternitatem hujus Imperii & dignitatem Christi collabefactandam inde accipere possint. Ipse sane *Socinus* (a) *Finem h. l. non hujus seculi proprie, sed regni Christi finem videri significare*, atque *ita se lubentius interpretari*, ait. Neque dissentit, ut assolet, *Episcopus* (b) qui *post hanc vitam Sacerdotium & regnum filii cessaturum* citato I Cor. XV, 24. crude affirmat. Sed uti sunt Analogiæ fidei hæc minime consentanea, qua de re paullo post dispiciemus; sic neque ad hujus dicti Paullini rationes ea quadrant: Ubi *Finis*, sine addita limitatione certæ rei, aut regni nominatim, *sed absolute & simpliciter* mentionem fieri videmus. Accedit usus Scripturæ sacræ, qui, nisi ad certum quiddam desitutum vox determinata sit, vel ex contextu eo respici pateat manifestissime, *Finem*, ut *Petrus* vocat I Epist. V, 7. τῶν πόντων, aut, ad *Paulli* formulam, *finem τῶν αἰώνων* I Cor. X, 11, h. e. periturorum cœli & terræ, intelligi oportere docet. Cujusmodi exempla Dan. XII, 4. 9. & 13. Hebr. III, 6. 14. VI, 8. 11. Apoc. II, 26. & ex plerorumque sententia Matth. XXIV, 14. Luc. XXI, 9. habentur. Quorum nonnulla, licet non tam omnium rerum universam, & totius mundi, consummationem designent, vitæ tamen præsentis, nonnisi cum illa πανολεθία reddendæ, terminum notant, ad quem finis vitæ humanæ quemque asservandum tradit.

§. VII. Idque ordo amplius confirmat, secundum quem Paullum ab ἀπαρχῆς, *Christo*, ad fideles per *Christum particularim*, ac denique ad τὴν ὀνίversorum, tanquam tertium τὴν τάγματ' ad *Christum* redituri momentum, quasi per gradus

(a) Il. supra citatis, cum quo Volkelius de Vera Relig. L. III. c. XXXI, seqq. & Ostorod. Inst. Germ. c. XLI. f. 199. sqq. ceterique consentiunt. (b) T. II. Opp. Lect. Sacr. ad II. § III. Cap. Apocal. f. 535. med. & T. I. Resp. ad Quest. XXXIV. ex professo.

gradus ascendit. Unde & acutissimus *Crellius* (a) facere non potuit, quin, rationibus gravissimis adductus, propemodum in medio rem omnem reliquerit, & manifestissimam, quam Sociniana interpretatio inducat, *redundantiam aut rugationem, quia traditio illa regni cum ejusdem fine re ipsa eadem sit*, quæ tamen postea discernatur aperte a fine, agnoscat. Utut etiam alia subinde effugia quærat, & modo *ὅταν* pro *relativo*, durius, ceu ipsemet fatetur, habeat, modo sequentia ad *modum* finiendi hujus regni determinandum addita esse existimet, atque *tutior* saltem, (si non veram) eam esse explicationem asserat. Sed quid *Crellii* opus est tergiversatione? En candidiorem pro more *Schlichtingium*, qui desertis sociis, sine ambagibus: *Tum demum erit finis mundi, idque ipsum prolixè docere Petrum Apostolum 2 Petri III, 7. 10. 11. 12. 13.* ad h. l. asseverat. Ut mireremur, e nostratibus quoque quosdam, de Fine regni Christi interpretationi, sub qua anguis latet, non satis circumspicere fuisse. Etsi non dubium sit, quin, quod Sociniani longius extendunt, hi *secundum quid*, & ratione certæ *Oeconomie*, intellectum voluerint. Eam enim finem, sub finem mundi hujus adspectabilis, habiturum esse, fusius deinceps ostendemus.

§. VIII. At finem, inquires, Regni, a Christo huc usque, ad τέλος videlicet istoc, quodcumque sit, gubernati (veremur enim *administrationem* appellare, quod ei ut supremo & sua virtute, etsi sec. Hum. Naturam communicata, imperanti Domino fore confestim docet Apostolus: quando, *traditurum Patri Christum τὴν βασιλείαν*, conceptis verbis sub id ipsum τέλος affirmat. Recte quidem. Sed quid per regnum innuat Sp. S.: *Omnem ne*, quam ex Communicatione, per unionem personalem & Sessionem ad dextram majestatis habet, atque plene exinde usurpavit, *potestatem*, Ecclesiam in primis suam gubernandi, *regiamque auctoritatem*, eam-

B 2

(a) Comment. ad 1 Cor. XV. f. 3; 1. b. med. (c) Comment. in 1 Cor. XV. Opp. Exeg. f. 81. Bibl. Err. Polon.

que non vicariam, sed ἀνωπεύθρον, qua Patri σὺνθρονῶ est: *Ansertum aliquod regiminis genus?* dispiciendum erit. Prius certe, & suo sensu, sibi dari præoptant, omnibusque viribus contendunt *Sociniani*: quo factum, ut nonnulli, post Exaltationis statum, quem Christum adfuisse nobiscum certo modo docent, eos Degradationem (a) & quasi Exauctoritatem statuere affirmant; qua voce tamen haud memini quenquam eorum usum esse, sed *Abdicationis & Resignationis* terminis (b) modestioribus. At enim quod illi, de Persona Christi Θεανθρώπου graviter errantes, sibi concedi postulant, nunquam a veritate prævalente impetrabunt. Ne quid enim de ipsa Dignitate & Majestate Sospitatoris nostri, & Regno, quod vocant, *Naturali*, tanquam summi & æterni Dei, dicamus, unde per unionis gratiam, ex unione personali ab Humana Natura participatam, etiam qua Homo, in omnem æternitatem possidet & usurpabit eandem Majestatem, (alio licet modo exercendam,) quæ se nullatenus abdicare potest; sola profecto de Regni Domini nostri & Liberatoris J. C. infinita æternitate Scripturæ testimonia luculenta id evincunt. Quid enim clarius dilucidiusque, quam vaticinium Angelicum ad Mariam, Luc. I. comm. 33. καὶ βασιλεύσῃ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τὰς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἔσται τέλος? Ubi *seorsim*, ne cavillationi locus esset, in secula non tantum regnaturum dicit, sed *finem regni ejusdem haudquamquam fore* addit. Qua formula distincta, quid validius & efficacius, tanquam infinitum absolute, describi possit, non reperio.

§. IX. Accedit Ps. XLV. comm. VIII. solum Christi (coll. Hebr. I, 8.) descriptum, una cum sceptro, tanquam in omnem *æternitatem* (Hebr. ועד עולם) seu *sine termino* perstiturum: id enim forma loquendi Hebræorum postulat. Ut cetera, ubi simplex עולם & αἰώνιον occurrit, v. g. Dan. VII, 14. 2 Sam. VII, 13. coll. Hebr. I, 6. omittamus, & similia.

Inter

(a) B. Seberzer. *Colleg. Anti-Socin. Diss. LXVI.* p. 541. marg. (b) *Vid. Crellius ad 1 Cor. XV. f. 33 l. b. & alibi passim.*

Inter quæ quanto pere sollicitum reddiderit, id, quod ipse *Ostorodus Socino* objecit ex Hebr. I, 10. coll. Ps. 102. 26. sqq., ex Epistola ad eum perscripta (a) apparet. Quid? quod in *Mr. Qaveia* illa secunda & solempni, quam expectamus, regnum Christi, novi generis ac modi, *inchoandum* Paullus 2 Tim. IV, 1. affirmat, aut, si mavis, idem regnum tum patefaciendum inquit. Ubi etsi nondum viderimus, omnia esse Christo in præfens subjecta, Hebr. II, 8, & forte hæc de primis initiis Ecclesiæ plantandæ intelligenda sint, (cum jam satis superque ad nostra usque tempora apparuerit, regnum Christo cessisse Apoc. XII, 10.) male Regnum Millennium commentitium intelligitur, & pejus adhuc *Socinus* (b) *de patefactione & complemento* explicat regni hucusque gesti. Utut sit, illustris sane non erit *Mr. Qaveia* Imperii finiendi, cujus vix brevi tempore aliquod jubar aut radii conspiciendi erunt. Neque etiam de colophone addendo loquitur Apostolus, sed tum demum expectando adeoque a præfente hæctenus distincto. Quam etiam ob rem Syrus interpres haud male, per *עַד דְּיָמֵי דְּבָרֵינוּא דְּמַלְכוּתָא*, transtulit; *Chrysostronus* autem *regnum beatum & æternum, cum omnibus sanctis gloriose ineundum, & quasi coram toto mundo tunc inaugurandum*, rectius quam illi, heic observavit. Sed quid multis? Habemus ipsummet Smalcium contententem, qui, (c) *non plane constare (quanquam alios ita sentire sciat,) vocem, inquit, Finis ad finem regni Christi pertinere, cum ad finem negotii salutis non incommode referri posse videatur: quæ ex contextu quoque probat. Ubi, licet neque Smalciana omnia approbemus, sufficit, quod ipsam, de Fine absoluto regni Christi, sententiam Socini hinc exculpi non posse, falsus sit Smalcius. Eundemque de ipso Regno Christi interdum sanius loqui, suo loco ostendemus, tamen si subinde etiam ad infana Magistri placita redeat, atque ambiguitatibus ludat.*

B 3

f. X.

(a) T. J. Opp. Socin. f. 446. seqq. (b) Epist. ad Synod. Chmielnic. T. J. Opp. f. 44. Add. Schlichring. ad b. l. 2. ad Tom. IV. f. 375. Opp. Exeget. (c) Ref. Tbesi. Schopp. fol. 32.

§. X. Non ignoramus quidem, quid obvertant, cum Duce gregis, *Socini affecta*, atque loco supra citato exprofesso id agens *Episcopus*, sed tricas tricis innectentes. Existimant videlicet illi aeternitatem istam Regni J. C. ad *Domum Jacobi* adstrictam esse, neque id duraturum amplius, quam huic in his terris, spirituali sensu, in N. T. locus sit futurus, h. e. ad finem usque mundi. Qua de causa neque diutius, quam caelum & terra stabunt, seu Christi imperium *cum Sole duraturum* ajunt, idque ex Pl. 72. & 89. firmiter: quibus nostrum de *Tradendo Patri Regno*, ad finem denique, (quem finem illos de *Fine Regni* ipsiusmet interpretari vidimus,) addunt. (a) Nam licet etiam particulam: *Donec* ponam &c. Pl. CX. *Regnumque aeternum Salomoni* quoque *attributum* urgeant; non tamen his tantopere videntur confidere. Ipse sane *Socinus* usum τ& *Donec*, ad denotandam continuationem alicujus rei usque ad Terminum fixum, non tamen excluso subsequenti tempore, aut duratione, non negat, & Typi rationem, cui nobilior antitypus respondeat, fatetur. Ne dicamus, terminum, qui videtur hac vocula subinui, non semper imminutionem dignitatis, sed haud raro & perfectionem, seu ulteriorem *profectum* (τελείωσις) designare, uti apposite *Coccejus* observavit. Quocirca & *Episcopus* (b) postquam amplitudine excellentius regnum, quam Salomonis fuerat, in Messia filio Davidis agnoverat, simul *regnum* ejusdem (interruptione licet intercedente, at familia semper superflite, in qua tandem interruptum restituendum esset,) *spirituale & caeleste* ait fore, *in terra quidem erigendum, sed de caelo & in caeli solio administrandum, & in caelo*: (ubi vero nisi in glorioso beatorum regimine?) *consummandum*. Neque enim, subjungit p. p. *ratio ulla esse potest, cur promissio Davidi facta, dicatur non impleta, quia illustriori modo impleta est, solioque Davi.*

(a) Vid. ea argumenta collecta a Socino Ep. ad Ostorod. T. I. Opp. f. 440. col. c. unde ceteri, tanquam ex oraculo, sua tela depromerunt, Voelkelius, Smaicius, Ostorodus, alii, (b) l. c. Quest. XXXIV. circa finem.

Davidis regnum multo augustius sublimiusque (etiam respectu durationis) datum fuit , quam quale promissionis littera præ se fert. Unde adversus ipsum Episcopium , regnum hocce, l. c. , quamdiu pactum cum Sole & Luna, h. e. quamdiu mundus ipse staret , duraturum illic inter alia addocentem, valide pugnare nobis proclive erit. Ad priora vero argumenta ut redeamus, Psalmi LXXXIX. comm. 35. & 36. huc minime quadrant : utpote quibus verbis non tam duratio regni Christi, quam promissionis de eo firmitudo, per pactum cum Sole, sine mutatione a primo conditu suo, manente, ac perennitatis quasi symbolo, utcunque describitur. Altero autem loco Ps. LXXII, 5. 7. duratio quidem cum Sole, & dum superstes sit Luna, ejus Regni asseritur, sed ulterior perseverantia non negatur. Atque insuper, quod & B. Geierus noster observavit , (a) *mutua tantum concomitantia, vel coexistentia, Cultorum Messæ* (in regno putata præfenti gratiæ, quod facta humilia, reverentium eum, in Psalmo delineata, probant,) *tum Sole, ad finem usque mundi duraturo designatur : quo intereunte NB. alia inchoabitur regni forma* 1 Cor. XV, 28. *Enjedinum* vero mire se in hoc loco pervertendo torquentem, itemque *Grotium* notarunt atque solide jam ante confutarunt Nostrates Theologi (b), quorum verba dare ortium non est: nec opus etiam erit, dummodo *Episcopii* monita repetere & applicare placeat.

§. XI. Relinquitur ergo solus de *Domo Jacobi* scrupulus, in quo mirifice sibi placet, cum *Socino* suo, *Volkelius* (c) qui *tam diu duraturum esse ait, & Deq. Peçaw* verba Angeli, *dum domus Jacob, i. e. divinus populus in terris extiterit, talique rege, qui eum defendat, foveat, servet, indiguerit.* Cui contestim etiam addit analogiam Sacerdotii æterni, quod Hebr. V, 6. VI, 20. & VII, 17. 21. Christo itidem assignetur, cujusque *scopus* cum

(a) *Comment. in Ps. LXXII, 5.* (b) *Vid. Anti-Enjedinum B. Feuerbornii, Calovii Theol. Natural. Bibl. Illustr. &c.* (c) *De Veta Relig. L. III. c. 36. p. ed. Ræcov. f. 144. sed Mares. p. 358.*

cum sit *salutis nostræ procuratio*, fore inquit, *ut ea peracta & ad exitum perducta, non amplius illi, perinde uti regno, locus sit.* Ad quæ ut respondeamus, miramur, cur tam audacter cum præceptore discipulus in altero membro Angelici effati domum quoque Jacobi repetat, cum haud temere quis, regnum gratiæ & gloriæ ab ipso Angelo distingui, excipere possit. Sed demus, eo quoque verba illa pertrahenda esse: Expeditumne est, ceu videntur existimare, & concessum utrinque, Domum Jacobi aut Israelis nusquam nisi in terris quærendam esse? Ego profecto subdubito, immo contrarium affirmo, quoties mecum animo reputo, quod ipsa beatitas hominum electorum per collectionem in sinum Abrahæ Luc. XVII. describatur. Tum vero quis quæso nescit, Hierosolymam, metropolim Domus Jacob & Davidis, typum fuisse non minus Regni gratiæ, quam Gloriæ. Quo referunt nonnulli *Ἱερουσαλήμ ἐπεραίνιον* Hebr. XII, 22. Multo illustrior est descriptio cœlestis Hierosolymæ Apoc. XXI tot. de cœlo, ut Johanni ostenderetur, demissæ; Eam vero ita graphice Sp. S. ad modum Judaici populi statusque attemperat, ut portis duodecim ejusdem *ὀνόματα ὀπιγεγραμμένα, ἃ ἐστὶ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ*, sibi visa Scriptor divinus asserat. Add. Matth. XIX, 28. ubi sedentis Christi in *throno gloriæ*, judicandarumque tribuum XII. Israelis mentio injicitur, quæ haud pauci de extremo judicio & auspiciali Christi, in glorioso regno, actu intelligi volunt. Tantum ergo abest, ut Domum Jacobi ad hæc vitam mortalem restringi patiamur. Adduceremus & ex Prophetis, fuisse, ubi descripta est æterna felicitas, ita dictos cœli incolas; sed ne ad sua de Vita æterna haud promissâ, in tabulis V. Fœd., effugia se recipiant Adversarii, consulto iisdem abstinemus. Ipsam tamen Ecclesiam militantem a triumphante, non nisi modo regiminis per Fidem, & Visionem, aliaque accidentia differre, Ecclesiamque eorum, qui civitatem futuram quærunt, & qui eam adepti sunt Hebr. XIII.

(Hebr. XIII, 14.) eandem, populumque adeo Dei & Domum Jacobi, cum quo ceterisque Patriarchis confidere ad mensam Dei beati dicuntur, non minus hunc quam illum vocari, adhuc monemus. Quæ si ita sint, inepte profecto in Domus Jacobi mentione, ab Angelo facta, elabendi rima a Socinianis quaeritur. Ceterum de objectione illa, cum alii eam fere prætermiserint, & ipse quoque *Maresius*, (a) in propugnanda contra *Volkeliium* æternitate, ex solo Olam, alioqui satis verbosus, deduxerit, paullo studiosius videbatur differendum.

S. XII. Ad æternitatem Sacerdotii Jesu Christi quod attinet, non abnuimus aliquid in eo difficultatis hæere, eamque nuper admodum auxit Cl. Lamb. *Bosius*, qui (b) præter Volkeliiana objecta, de *Sacerdotio Melchisedeci non aeterno*, (ubi facilis est ex Canone trito: *Plus esse in Antitypo quam typo*: solutio, quanquam nec de illo finis vitæ legatur Gen. XIV. notatus,) ex Græca literatura, Phrasin, μένειν εἰς τὸ διηνεκές, ad hanc præsentem vitam adstringit, &, quod Latini *Dictatoris perpetui* titulo expriment, Græci per εἰς τὸ διηνεκές, efferre, ex *Appiano* docet. Enimvero non de sola isthac Phrasi in se spectata agitur in II. Ep. ad Hebr., quanquam & מוֹתוֹ לְעוֹלָם, supra mortem, extendi, ex *Symmachi* versione Ps. XLVIII, 15. ostendi queat; Sed scopus potius Apostoli spectandus nobis est, quem sibi, ut eximum quid in Sacerdotio Christi demonstraret, præfixerat. At vero per omnem vitam etiam Aharon cum posteris suis, (nisi corrupta demum Republ.) fungebantur sacerdotii. Hinc ibidem explicatur illud, εἰς διηνεκές, ab ipso Apostolo, præeunte Psalmo X, 4. unde demonstrationem duxerat, per ζῶν ἀκατάλυτον, quæ opponitur vitæ humanæ Aharonitarum: Christi que insuper sacerdotium ipsummet appellatur, ἀσάβατον c. VII, 16. 23. 25. Accedit, quod εἰς διηνεκές consummari omnes sanctificatos idem ait Apostolus C. X, 14. quæ non ad

C

hanc

(a) *Hydr. Socin. expugnata* l. c. (b) in *Exercitt. Philolog. ad N. Fæd. loca nonnulla Fræneq. A. MDCCXIII. locupletius* ed. 8vo. *Hebr. VII, 3.*

hanc vitam tantum, sed gloriosam potissimum pertinet *τελειωσιν*, & alia hujusmodi. Quæ satis superque condocerant, majorem Virtutem Sacrificii Christi, ea de causa haud repetendi, esse, quam legis Mosaicæ institutorum: quippe quo in æternum liberandi sint fideles a morte & inferno, & regnaturi in vita æterna, per Christum Dominum suum, sine fine, ejus sacerdotii & regni fructu beandi. (a) Atque hinc etiam de æterna Christi intercessione liticula, quæ aliquando agitata fuit inter nostrates, definiri poterit, dummodo inter *fructum* & *Actum* ejus officii discernas, quantumvis alii ad *conservationem* beatitudinis omnino *actu ipso* vi Hebr. IX, 25. eam requirant. (b) Id certum est, quoquo modo de illa quæstione sentias, a qua tutius est abstinere, *Volkeli*um ex analogia sacerdotii objecta, contra æternum regnum Christi gloriosum, parum proficere, ut inversis armis inde potius id validissime adstrui credatur.

§. XIII. Quidnam ergo tradet Patri, inquires, si æternum regnaturus est cum gloria Christus? *Regnum*, cum Paulo affirmo, *τὴν βασιλείαν*; id, inquam, quod hucusque gessit, sed nunc quidem *finem* ipse, ex sententia Patris, a sua haud discrepante, *eidem* imponet. Regnum proinde non omne & omnis generis aut *formæ*, sed *certæ*, & ab ipso Apostolo determinato descriptæ atque signatæ; sed quod non sine causa *τὴν βασιλείαν*, hoc ipsum *Regnum*, appellat, cum Articuli *δαυλιῶ* significatu. *Regni* traditione ac subordinatione ultima non desinet regnare *simpliciter*, ait acutissimus *Bisterfeldius*, (c) *sed certo modo*. *Quamobrem etiam Apostolus non dicit*, ὅταν βασιλείαν ᾤραδῶ, *sed ὅταν τὴν βασιλείαν ᾤραδῶ*. Neque obstat vox *βασιλεία*, utpote quæ non solum dignitatem regiam notat, aut totam corporis, seu subditorum atque capitis, comprehensionem; verum

(a) Conf. Joa. d' Outrein Diss. de Melchisedeche non Henoch ed. 1613. Amstel. in Append. f. 45. sqq. (b) Vid. instar omnium J. G. Lucii Diss. de cohabit. & conglorif. Fidel. cum Christ. ad Job. XVII, 24. ubi & *amæbaa Manuscr.* reperies. (c) De uno Deo Patr., Fil. & Spir. S. *Mysl. piet. contra Cælium* L. I. Sect. II. c. 36. p. 273. Ed. L. Bat. A. 1639.

verum etiam ipsam Formam, statum ac modum Regiminis, h. e. uti Cicero loquitur, (a) *regale genus civitatis, ad quod & leges accommodatae sunt*: quæ fide & pœnitentia earumque fructibus hic potissimum continentur. Nihil certe frequentius, quam ista notio in profanis & sacris Scriptoribus Græcis. Ita Plato in Epistolis τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τυραννίδος εἰς βασιλείαν μετασῆσαι dixit eos, qui *modum & morem regnandi mutant*. Similiter & (b) *Theodoretus βασιλεία τυραννίδος διαφέρει ταύτη, τῷ τὴν μὲν τυραννίδα ἀκόντων γίνεσθαι τῶν ἐπηκόων, τὴν δὲ βασιλείαν βελομένων τῶν ἀρχομένων*: ubi forma regnandi, qua occupationem & exercitium, clarissime hoc nomine venit. Ne quid de locis passim obviis dicamus, quibus Romani ἀπὸ τῆς βασιλείας, h. e. prima illa, & in exilium missa, atque nunquam revocanda, forma regia, leguntur, apud scriptores Græcos rerum Romanarum abhorruisse. Eodemque sensu ἡ βασιλεία sæpe numero ab ἀριστοκρατία καὶ δημοκρατία distinguitur. (c) Sed quid multa? Nonne in ipso N. T. codice tritissima ea est notio, quando ἐγγίζαν βασιλεία τῶν ἑβραίων Matth. III. IV. Marc. I. & Luc. XXII, 18. &c. sæpissime legitur: aut, ubi οὐμίωσις τῆς βασιλείας, multiplex Matth. XIII. XXII. &c. instituitur, non nisi *statu & conditione ejusdem* delineata. Neque aliter intelligi comode possunt *μυστήρια τῆς βασιλείας τῆς οὐρανοῦ*, itemque *ἔυθετον ἄνοι εἰς τὴν βασιλείαν τῆς οὐρανοῦ* Luc. VIII, 10. IX, 62. & similia. Omnium luculentissime *Christus* ipse, Regnum suum non esse de hoc mundo Joh. XIX, 35. inquit, & *Paullus* noster Rom. XIV, 17. verbis: *ἐν ἐσθλῶσι καὶ πόσις ἡ βασιλεία τῆς οὐρανοῦ, ἀλλὰ δικαιοσύνη κ. τ. λ. Statum & Rationes regni presentis* describunt: ut causa dubitandi nulla prorsus superfit, quo minus statum illum eximium Ecclesiæ Testam. Novi, sub Rege Messia, & vere liberum, si comparetur cum V. T. servili, attamen suis adhuc legibus, donec ad εὐδὲ ἀπὸ πίστεως (d) perveniat, circum-

C 2

cum-

(a) L. I. de Legibus f. n. 426. ed. Gotthfr. (b) in Cap. VI. ad Rom. f. 47.
 (c) Vid. Erasum. Schmid, ad Matth. VI, 21. p. 352. (d) 2 Cor. V, 7.

cum scriptum, intelligere queamus. Eum vero necessario intelligi oportere inde constat, quia Paulus non modo alibi regni Christi, posthac quoque cum dominio extituri, meminit, & tum quidem plene atque solemniter inchoandi; sed etiam tota textura orationis nostræ (Vid. comm. XXII. coli. II. XI. & XIX.) ad id genus Oeconomici Regni, ut ita loquar, dilucide respicit, quo Fideles ἐν τῷ Χριστῷ, tanquam fœderali capite, conjuncti sint, Justitia τῆς Θεῆς donentur ἐκ πλεονώματι αὐτῆς, atque ita colligantur ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, tanquam corpore Christi mystico, ut ad salutem tandem ab ipso recuperatam dispensatamq; reducantur. Quæ quemadmodum perficiantur consilia Dei, & quibus mediis s. adminiculis, ad eum finem ordinatis, nemini, nisi qui cum Smalcio, petulanti splene, inno impio homine, *salissimum esse Christum per Sacramenta Ecclesiam gubernare* (a) ausit effutire. Qui tamen, etsi illa neget, Verbi Dei, cujus sunt appendices reales & visibiles, usum, ad id usque ævum, admittere, atque adeo præsentem prædicationem Evangelii tum cessaturam, non inficiari potuit.

S. XIV. Tradet ergo Regnum Christus Patri, seu (ut verbis unociemus B. Bajeri) *militantem Ecclesiam*, quam adhuc *per verbum & Sacramenta colligit, & bonis spiritualibus abunde donat* (b), eumque in finem, ut tueatur suos, *hostes* omnes, ad mortem usque omnium extremum, *devincit*. Quod novo argumento esse poterit, de hac, non autem alia regni conditione, Apostolum loqui, quia de dominio inter inimicos eosdemque tandem tollendos ac penitus abolendos conceptis verbis, citato etiam ad id demonstrandum Pl. CX, agit. Conf. Ef. IX, 7. Jer. XXIII, 5. Eph. IV, 7. ad 16. usque, 1 Cor. XII, 13 sqq. & variarum imaginum descriptiones, quæ in Apoc. c. I. II. III. habentur, ubi C. XXI. denique idem per verba: *καὶ ναὸν ἐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὃ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ πάντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ ἀγίον κ. τ. λ.* more prophetico subindicatur. Id
pro-

(a) *Refut. Th. Schopperi p. 34. med.* (b) *Compend. Theol. P. III. C. II. scđ. III. §. XVI.*

proinde regnum seu potius *Regimen* (sic enim commodius vocari, nobis semper visum est) variis interea vicissitudinibus & periodis nihilominus definitum, tum desinet, atque ita quoque ejus *Finis*, (utut *Finis*, de quo Paullus loquitur, huc directo non spectet,) una cum *Fine* Mundi hujus adspectabilis coincidet. At enim vero ita desinet, ut salva sit maneatque Christo Domino nostro Regiæ Excellentiæ auctoritas, qua Deo per Essentiam, qua Homini, ἐν τῇ Θεοκρατίᾳ τῆς σαρκὸς in omnem æternitatem perseveranti, per Communicationis (divinæ Majestatis illius) gratiam competens, & imposterum in throno δόξης, cum Patre & Spiritu S., *glorioso regendo electos, æternaque eos felicitate replendo*, abjectos autem a se puniendo, exercenda: De qua, ut alibi, ita l. c. Apocalypf. Joh. XVII, 24. 2 Theff. I, 9. Matth. XXV, 41. seqq. 2 Tim. IV, 1. &c. agitur. Unde iterum iterumque *distinguedum* esse patebit inter *Regnum Christi in se* (a) quod juxta totius *Scripturæ tenorem æternum durabit, & formam seu qualitatem & conditionem regni, qualis est in hoc seculo, quam cessaturam esse inuit Apostolus*. Vel, quod idem est, *sec. quid resignabit & traditurus est Deo Patri: tum quatenus id cum militia hac conjunctum, qua illic desinet, cum potestates & imperia omnia abrogabit, & Diabolus una cum suis plenissima subjectiōne fidelibus subjicietur: tum quatenus per ministerium Verbi & sacramentorum geritur regnum gratia, quod ministerium in die judicii abolabitur*. Similiter *Vorsti* (b) candide de nostro loco: *Agri de Regno Mediatoris, scribit, proprio, deque ea administrandi forma, quam præsens Ecclesia status exigat. Regnabit ergo, addens, Christus in æternum, sed alio modo, quam quo jam regnat. Immo vero distinctionem, inter regnum Christi diversum & modum regni diversum, tantum abest, ut inficiari possint Adver-*

C 3

farii,

(a) Verba sunt B. Calovii, in Socinism. præfig. de Off. Christi Reg. Controv. XII. p. 213. Opp. Anti-Socin. § B. Ægid quoque Hunnii Comm. in l. l. p. 451. ed. Fustk. (b) Comment. in Epist. Apost. ad 1 Cor. XV. b. l.

laris, ut ne ipse quidem *Smalcus*, ubi de Regno Christi in caelis ac terra, super homines atque Angelos egit, ea suo sensu uti veritus sit, (a) Quam strenue autem ingeniosissimus *Przypcovius* Regnū Christi, non commune cum ceteris beatis, sed eminentius atque *in potestate servorum suorum glorificandorum* consistens æternumq; defendat, ingratiis sociorum, videri potest in *Comment.* ejusd. ad *Coloss.* & *Vindiciis* contra *Wissouvatium* annexis. (b)

§. XV. Quibus positis fundamentis jam perinde nobis erit, quocunque nomine Regnum istoc, tandem eatenus terminandum, appellare placeat. Non displicet *Chrysostroni* nomenclatura, qui *Διπλή ἡ τῆ Σωτῆρ βασιλεία* inquit (c), ἡ μὲν προαίωνη & ἀρχὴν ἔσ ἔχουσα, ἡ δὲ μετὰ τῶ αἰώνων, ἀρχὴν ἀπο τῆς οἰκονομίας λαμβάνουσα: Vel, quando vocare solet regimen istoc τὴν τῆς οἰκειώσε βασιλείαν, *Regnum conjunctio- nis*, nostræ scil. cum Deo, frequentissime. (d) Nec improba- mus, cum *Theodoreto* (e) discernit βασιλείαν ἐμφυτον, essentialē & naturale regnum, atque χειροτονητὴν, *ex electione* singula- ri delatum Filio Dei, ut *Θεοανθρώπω*. Quod quidem hinc alii non male, & omnium tritissime *Oeconomicum* nominare solent. Quæ forma mysterium hoc utcunque efferendi receptissima est Reformatarum partium Doctoribus, in quibus nunc nobis mode- tissimum *Wisium* laudare liceat (f), qui *cessaturum Oeconomicam Regni istius gubernationem, qualis nunc est, ait per mi- nisterium Ecclesiasticum & auctoritatem civilem tuenda Eccle- sia inservientem &c.* Eam enim ille putat per *δυνάμεις* quoq; ver- bis seqq. intelligendam esse. Ceterum & nostratum haud paucos eandem nomenclaturam usurpassē meminimus. (g) *Externum* maluit

(a) *Refut. Smigleci LL. de Nov. Error. Arrian. P. II. c. XIV. p. 311.* (b) *Opp. f. 175. & 199. sqq.* (c) *Homil. CV. T. V. Opp. p. 681.* (d) in *Pf. XLVII. Homil. XVII. in l. ad Timoth. ad C. VI. 11. & Hom. XXXIX. in l. ad Corinth.* (e) in *Pf. II. p. 4015.* (f) *Vid. Ejusd. Exerc. in symb. Apost. X. §. XLIV. & in Orat. Domin. Exerc. IX. §. XII. &c. Add. Turce- tinus P. II. Theol. Elencht. Loc. XVI. §. II. & X. sqq. Ryllenus, Mare- ficius &c.* (g) *Vid. Dn. D. Pfaff. de Fin. Oecon. Christi p. 4. Gerhar- dus de Extr. Jud. §. 112. & alii passim.*

maluit cognominare Cl. Jægerus nostras (a) quia *non amplius per Organa externa, nec in medio hostium regnet Christus, sed immediate cum P. & Sp. S. regnum hoc exerceat*. Alii, & noster quondam B. Kœnigius (b) nuncupare consuevit Regnum *Ænigmatiscum, Mediatum, Laboriosum & quasi tumultuosum*, propter potestates scilicet & hostes, qui negotium ei adhuc faciunt. Ad quem prope accedit etiam B. Jos. Stegmannus (c) cui *armiferum & praliare* visum est dicendum, quod *militanti* Ecclesiæ respondet. A quo titulo nec *Præcipovius*, (d) *bellicam & militarem potestatem* vocando, abhorruit; suos tamen de Regno absoluto & extraordinario errores admiscuit, & licet in omnem æternitatem aliquod relinquat Salvatori, tamen, ut *dependens & eminentiæ*, respectu Patris unius Dei, *secunda* finxit. *Pactitium & fiduciarium* non male vocavit Puffendorffius (e) quia pacto inter Patrem & Filium (de quo infra) interque Deum atque homines nititur, tunc consummando. Triticissimus est *Regni gratia* titulus & commodissimus, quam sequitur gloria aut supplicium iræ. De solo *Mediatorii* regni nomine videntur discrepare Doctores, nam plerosque nostratum animadvertimus eo abstinere, ob rationes superius redditas §. XII. Et circumspecte admodum laudatus Dn. Jægerus, cum B. Calovio partes *quasdam Mediatoris depositurum*, quam ipsum Regnum mediatorium dicere maluit: quo sensu proinde non omnino vocabulum rejiciunt, neque nobis etiam illa prudentia displicet. *Vicarium* autem *regnum*, cum *Camerone & Calvino* (f) immo etiam *Franzio* (g) nostro etiam non eo sensu, quasi Christus regnet otioso Patre, sed quia *defixi sumus quasi in sole ejus intuitu*, formidamus appellare, ne vel hinc occasionem arri-

(a) Tr. de Fœd. Gratia L. II. C. XIV. p. 184. extrema. (b) Vindic. sacr. Disp. LX. in h. l. §. 30. coll. §. 35. (c) Photin. succ. Refut. Disp. xxxvii. p. 312. (d) Cogitat. in Ep. ad Corinth. Opp. fol. 98. b. (e) Jur. Fœd. divini §. 45. p. 162. ed. Lat. Add. Ægid. Hunnii comm. in h. l. ubi instar feudi considerari posse ait. (f) Comment. uterque in I. Cor. XV. (g) De interpret. Script. Orac. CXIII. f. 673.

arripiant Sociniani suum illud figmentum, de dependente Christi Potestate, & tamen, ut *Przypcovius* ait, nunc quasi independenter atque absolute ei concessa, incrustandi materiam arripiant.

S. *XVI*. Neque obstant huic *Regno gratia* h. m. finiendo ipsa *ædificatio*, aut *regimen Angelorum*, quod Christo competere vel ex Eph. I, 21. constat, aut a Paulo ipso *facta* mentio *fnis* ejusdem. Multoque minus consequens est, Deum *Patrem*, cui tradi regnum dicitur, exinde *per Verbum & Sacramenta esse regnaturum*. Nec additamentum denique postremum repugnat, quo regnum *ita traditurum* esse filium Patri affirmatur, *ut subjiciatur* Patri. His enim arietibus nostram interpretationem analogiæ Fidei conformem oppugnavit *Smalcus* (a) cum & B. quondam *Schopperus* noster in funesti exitus disputatione, hac in Acad. A. 1613. Resp. *Joh. Sauberto* habita, in eandem pene sententiam nodum solvisset. Sed haud difficulter subverti posse mox apparebit. Quid enim (I) frequentius, quam ut tradantur aliis, quæ retinentur, ita ut communentur: quod ipse factus est *Smalcus*, fieri quotidie in disciplinis a Præceptore discipulo traditis. Et quamvis excipiat aliam regni esse rationem, quod in actione externa consistat, non in qualitate interna: unde etiam Joh. V, 22. Pater filio judicium tradidisse dicatur, *qui in sua persona*, ex eo tempore, ad mentem *Smalcii*, non gubernet populum suum; male tamen eum locum huc applicat, ut Thesin suam aut exceptionem, quam gratis sumit, cuique experientia omnium Regnorum (b) & ipse locus classicus Matth. XXVIII, 18. coll. XI, 27. repugnat, stabiliat. Etenim vel visibile tantum judicium l. c. non Patri adjudicatur, sed Filio: vel, quod satius est, & mori gentis, in qua Christus vixit, & cum qua collocutus, congruentius, *Negatio* non simpliciter accipienda, sed per *Non solus*, aut *Non tam* expli-

(a) Ref. *Thes. Schopp. de S. Trinit. f. 34. Racov. A. 1614.* (b) *Conf. etiam Mos. Amyraldi Diss. de Oeconom. Trium Pers. in Opp. Div. Hala A. 1715. rec. S. 20. sqq.*

explicanda: cujusmodi Gen. XXXII, 29. Joh. XII, 44. Marc. IX, 37. exempla videas. Idque *cum* ad retundendam Judæorum, Christum flocci facientium, impietatem, ob quam alioque sæpiuscule idem Sospitator O. M. oratione in contrariam partem versa, *sua non esse, quæ preloquatur, sed Patris sui*, ait, atque adeo hoc quoque modo a se imposturæ calumniam amoliebatur: *tum* propter pactum Evangelicum, cujus vi omnia peccata quidem *venientis iræ*, sed sola *incredulitas* permanentis iudicii seu damnationis proxima causa est. (a) Quam etiam ob rem eadem, quæ & ipse operetur, Patrem operari, univèrse affirmat cõm. XIX, & mox honorem hinc quoq; omnem ad *æqualitatem* reducit, nihil sibi soli vindicans. Quod *mediarum* iudicium porro illustant loca Rom. II, 16. Hebr. XII, 23. & Act. XVII, 31. Ad *Angelorum* regimen II. insulte provocat *Smalcus*, quos nemo unquam nostratium, & sanorum Theologorum, Regno Christi gratiæ, seu officio *meis*, ipsis applicando, subdidit: Hos enim, credimus, cunctos *glorioso* gubernari, quem admodum & ipsi in gloria vivunt, brevem viam dudum, sine Pacificatore, emensi. Quibus in solemniori olim univèrsali omnium, etiam hominum electorum, panegyri nos speramus accessuros. Ad hos ergo cum modus ille gubernandi, in his terris, Oeconomicus, *πρὸς τὴν ἀνακεφαλαιώσιν*, perditorum, *ἐν χριστῷ* Eph. I, 10. & ut ita dicam, *Restaurativus* non pertineat, neque de participatione directâ hujus regni cogitandum est. Conf. 1. Petr. III, ult. & Eph. I, 21. De præconibus autem æterni illius, quod nuper personuit, Evangelii ficti vel verbum addere piget. Ceterum, si saperent Sociniani, ex illa Capitis dignitate, super ea, quæ sunt in altero seculo, atque Angelos nominatim, constituti, Regnum Christi gloriæ haberent potius quod addicerent, quam impugnant.

§. XVII. Quæ tertio loco (III.) de *Fine Regni* profert

D

Smal.

(a) Conf. Job. III, 36. XII, 48. Col. III, 6. &c.

Smalcius, illius puta, quod *Vicarium* solent appellare, unde & de suo ille Pronomen *Ejus* inferfit, supra jam sunt discussa. Quæ autem de fine mundanorum imperiorum *B. Schopperus* adjecit, aut Finem totius mundi a potiori designant, aut solam potestatum supremarum in his terris sublatam auctoritatem. De priori itidem jam dictum est sententia. Posteriolem vero tueri, utpote nimis angustam, & ipsi veremur. Existimamus enim per Principatum, & potestatem omnem univérse, quicquid in hoc Regimine Christi *militari & armifero* supremo huic *Domino* obnitiur ad tempus, pro ratione Oeconomix præfentis, intelligi oportere; ita ut neque *Schopperi* ad sola imperia mundana, ut videtur, ea restringentis: neque *Socini* (a) & Affeclarum nonnullorum, ad Dæmones tantum referentium, opinionem probemus. Manifestum enim est & *omnem ἀρχὴν ἢ. τ. λ.* & solas *inimicas* Christo potestates, (ubi etiam non opus fuisset alioqui ultimi hostis, nisi *cum respectu ad ante memoratos*, meminisse,) & Dæmones denique, atque homines, cum Vitiis hisce inhærentibus, quorsum etiam *Coccejus* has *δυνάμεις* porrigit, (b) denotari. Idque cum personis & rebus, alibi hisce verbis descriptis, 1 Cor. II, 6. Rom. VIII, 38. sqq. XIII, 1. sqq. Col. I, 16. II, 15. Ebr. II, 14. Luc. XI, 21. 2 Cor. X, 4. sqq. Gal. V, 17. convenit, & Prophetarum V. T. atque Apocal. in N. T. a Cap. XIII. usque ad finem sub schemate bestiarum propositis vaticiniis, ipsiusque Antichristi exitui 2. Thess. II. præsignificato, consentaneum est. Hæc ergo nos non morabuntur. Postremam autem, quæ IV. est, Objectionem ad examen revocare satius erit. Eam maximi ponderis esse, ut breviter multa complectamur, fateremur, si *ἡ ἀγιδωσις* illa, qua Patri regnum traditurus dicitur Christus, singulari quadam ratione, v. g. *permutatione* aut *demandatione vicis*, quod vul-

gō

(a) Vid. ante cit. Epist. ad Synod. Chmielnic. T. I. Opp. f. 242. b. (b) Comment. in b. l. T. IV. Opp. fol. 734. med. Add. Clem. Sirefionis Medit. in Ep. ad Coloss. II. f. 240. sqq.

go lampada tradere dicimus, fore affirmaretur. Sed, quando generatim ea actio solemnis Christo tribuitur, addita notabili *Victoria*, ab hostibus reportata plenissima, significatio-
 ne; quid aliud, quaeso, intelligi potuerit, quam Extrema illa, post rite peracta omnia, in *Regno gratiae* aut *Fidei* (ut *Lutherus* (a) nominat,) *Ovatio*, seu cum triumpho, cujusmodi quid Joh. Apoc. c. XXI. adumbratum est, Fidelium aequae ac hostium, horumque ut cum Capite suo Victorum, illorum autem ut superatorum, Representatio. Unde non male *B. Dorscheus* (b) noster eam traditionem, non tam actum *Depositionis* (nisi certi modi gubernandi,) sed *Propositionis ad lustrationem quasi,* & *gloriam vocat: sicuti belli dux,* destructis hostibus, Regi, qui per ipsum hucusque bellum gesserat, *triumphabundum exercitum servatosque Cives sistat.* Quem solennem & gloriosum actum *Titi Vespasiani*, Patri *Flavio*, cum triumpho Victos Judaeos & Orientem tranquillatum exhibentis, qualicumque exemplo *B. Damhauerus* (c) bene illustrat, & quotidiana experientia delegationum finitarum confirmat. Certe enim legatos, deposita legatione, servare dignitatem, provinciaque decedentes, non tam minui quam amplificari saepe honoribus, & Oeconomiae partibus defunctos suis, rationibusque optime redditus, ad altiora haud raro promoveri, in vulgus constat. Quae applicata ad hoc argumentum, suo scilicet modo, salvaque Christi praerogativa divina, finis Oeconomiae praesentis, collatis Sp. S. testimoniis, Eph. V, 27. & 1. Petr. III, 18. (*iva ημās αποσταυρωθῆν*) amplius corroborat. Tantum abest, ut hinc quidquam solidi, in quo tamen *Schlichtingius* (d) multus est, contra summam divinitatem Christi concludi possit, ut eam Victoris hujusmodi amplitudo validissime constabiliat. Quo pacto, nihil superest, quam

D 2 ut

(a) T. VI. Jen. Germ. f. 236. b. & alias saepius. Add. Comment. in Epist. ad Corinth. Tom. VI. eod. f. 242. b. (b) P. II. Theol. Zachar. Diss. VII. S. 7. add. Pfaffi Fin. Oecon. Christi Ed. II. p. 4. (c) in Hodoceph. Phenom. VIII. f. 780. &c. (d) Comment. in b. l. & scriptis contra Meisnerum passim.

ut duriori tandem nodo, quem *Smalcius* l. c. nexit, quando Paullum, urget, *Christum ita traditurum esse regnum dicere, ut etiam filius ipse subiectus futurus sit Deo*, manum, Deo adspirante, admoveamus. Cui labori *Alterum Caput* nostræ Dissertationis, exorato prius calidis precibus ipsius Christi lumine, destinabimus.

CAP. II.

Interpretationes reliquas examinans & verosimiliorem adstruens.

§. I.

Non sine ampullis & prædenti jactantia idem ille, quem ad calcem Cap. I. ratiocinantem audivimus, *Smalcius: Quanta sit argumenti*, inquit, *ex hoc loco*, (de Subjectione filii Dei,) *ducti vis, agnoscat benevolus & pius lector*, quippe *que nullis, nec veterum nec recentiorum Theologorum, glossis ita obscurari potest, ut non semper ipsius splendor appareat. Et experti sumus hætenus*, ita addit ostentator, *stante sententia de Christi persona, quam sequantur adversarii, nullam ad hæc verba afferri posse explicationem, que non sit aamodum ridicula vel certe falsa. Unde si quis alius locus sacrarum literarum, hic ad detegendum errorem circa personam Dei*, (forte Christi) *quod sit ipse Deus unus, longe aptissimus est.* (a) Nostrum ergo erit, quo plus roboris, uti in margine etiam l. c. idem adscripsit, ad evertendum præcipuum caput fidei inesse tanto arietis putat, eo majori industria ad repellendum illum conniti. Quo labore cum defuncti jam dudum sint Ecclesiæ Doctores gravissimi, quibus *Arrianorum* cohors non minori olim impudentia his verbis oggestis molesta fuit, (b) operam dabimus,

(a) Refut. Thesium Schopperi p. 32. (b) Unde Augustinus: Qui Filium Dei Patri non esse æqualem contendunt, solent usurpare A. nihilarius hoc testimonium i Cor. XV, 28. ait. Vid. Eiusd. *Question 69, n. 1. f. 40. T. VI. Opp. Ed. Bened. Paris.* Et Theodoretus: Hunc locum ii, qui, cum Arrio & Eunomio sentiant, in lingua assidue habere consueverunt, ea ratione existimantes se de unigeniti dignitate detrabere. Comment. ad b. l.

dabimus, ut eadem, qua illi; animi præsentia lacertos moveamus, & victricium Ecclesiæ florentissimæ armorum exemplo præeunte, (a) renovatam duntaxat aciem τῶν ἐπιγραζόντων adversus θεῶν θρασύτητος εἰς αἰῶνας εὐλογητὸν disjiciamus. Quod dum constitutum est pro nostra virili parte perficere, eam servabimus methodum, ut, quas vias inierint bene multi ad difficultatem hanc (quis enim neget haud vulgarem esse?) solvendam tollendumque e medio scrupulum, primum exponamus, nostraque subinde addita modesta Πικρῆσαι, quid verisimillimum sit inter omnia professi, tandem alia quadam ratione rem impeditam aggrediamur, ac sub finem denique ommissis ceterorum fodalium objectiunculis, Smalcianas atque Crellianas, si spatium erit, quæ restant, Φλυαρίας discutiamus.

§. II. Quod antequam fiat, non possumus non magnopere conqueri, & Veteres Ecclesiæ Doctores, & recentiores post repurgatam a sordibus Pontificiis veritatem minus circumspicte nobis egisse videri permultos; quando non uni certæ & fatis stabili sententiæ inhæserunt, sed, vel recensendis tantum opinionibus operam dedere, vel pluribus etiam, tanquam suis, tandem propositis, Lectorem in incerto quodammodo fluctuantem reliquerunt. Ita enim factum est, ut, quasi nihil nobis certi constaret de loci difficilis sententiæ, Adversariis animus cresceret, & tanto protervius veritati insultaretur. Quod dictum est, exemplis demonstrare luculentis in proclivi esset, cum Veterum quorundam, ut *Hilarii, Ambrosii, Theodoretii, &c.* tum recentium, & magni alicujus Theologi, (ut alios haud dissimiles non attingamus,) potissimum documento, qui terve quaterve, in *Libris diversis*, ea de re differens, uti solet, docte, fufe, atque ubertim, modo hanc, modo illam sententiam

D 3 ele.

(a) Inter quos ex instituto h. l. vindicantur, præter Chrysostr. Theodoret. aliosque Græcos & Lat. in 1. Cor. XV. Comm. Greg. Nyssenus Sermon. peculiari: Apud Lat. Hilarius de Trinit. toto pene L. XI. & Ambrosius L. V. de Fide c. VII. & VI. &c. Item Epiphani. hæres. 69. f. 260. seq. ed. Hervag. Lat.

elegisse videtur, atque tandem vix in *Manifestatione* subjectio-
nis acquievit. Quem B. quoque *Sennertus*, ingenti ceteroquin
diligentia, in hujus dicti sensu evolvendo, probata, plures hypo-
theses tandem in unam conjungendo, imitatus est. (a) Quam
ob rem, si plures a nobis quoque adduci *Opiniones* videris, L.
B., non erit, quod nos approbare easdem, aut peræque bonas
atque solidas esse credere, aut ancipites fluctuare putes. Erunt
enim haud raro quædam notanda, quæ quam debili nitantur
fundamento, aperte ut moneremus, nos induxisse ostendent.
Et quanquam non prohibeamus, si nonnulla occurrant, qui-
bus etiam contra pertinaciam Adversariorum Te consistere
posse arbitreris, ut per nos uti iis liceat, quoniam *Analogia fi-
dei* nihil contrarium contineant; nobis tamen id vitio haud
vertendum censemus, si soli fidei analogiæ h. l. haud confiden-
tes, sed alia quoque adminicula Exegetica simul conferamus.
Eamque proinde, cum non minus, quam *usum* vocabulorum,
una cum *contextu* orationis, & nos consecrabitur diligen-
tissime, (tamen si non nesciamus a Socinianis petulanter ri-
deri, utpote qui totum systema fidei pervertunt,) spes est,
a linea recta, neque dogmatica, neque hermenevtica, nos
aberraturos.

§. III. Ad hanc igitur cynosuram si omnia exigamus, non
obscurum erit, quod pretium sit statuendum immani Sabelliano-
rum & Marcionitarum errori, *Exegetico* æque ac *Dogmatico*,
quos talem *futuram esse Christi ad Deum Patrem subjectio-
nem, ut in patrem filius refundatur*, refert docuisse *Ambrosius*. (b)
Ne enim in præsens repetamus, quæ de *Personarum* divinarum
perpetua distinctione Reali, (ubi sunt manentibus *αλλ' ὅτι*
ἕκαστος P. F. & Sp. S.) vulgo cognita sunt, recte l. c. *Ambrosius*
hinc efficit, fore, ut quia Patri filioque subjecta sint omnia, in
Patrem & Filium quoque omnia resolvenda seu refundenda esse,
quo

(a) Vid. ejus Noviss. omnium novissima 4. ed. Wittebergæ A. 1667. (b) L. V.
de Fide c. VII. f. m. 137. T. II. Opp. ed. Froben. A. 1527.

quo Deus sit omnia in omnibus creaturis, consequatur. Quod quam parum absit a teterrimo Pantheismo, impudentissime Atheismi genere, nemo non intelliget. Et quis quæso eam *τὴν ὑποτάξιν* notionem docuit infelices exegetas, quam ne per somnium quisquam de notissimo vocabulo, sive usum spectes, sive etymologiam, cogitaverit. Idemque adeo de quibusdam alijs, jam ante *Augustinum* Eutychianismi semina spargentibus, judicandum, quos ille (a) *humanam naturam in Deitatis substantiam aliquando mutari & converti*, ait sensisse, eosque, sive de præterito tempore explicarint verba Apostoli, sive de futuro, ut par esset, accipiant, ad absurda multa deducit hinc profluentia. Nobis autem brevem contra istos *ἐπιχειρῶν* verbis *Petri Martyris* (b) addere placet: *Miramur, quomodo illi intelligere potuerint, subjici idem esse, quod transformari: cum subjectio potius videatur utriusque natura conservationem notare. Quare sum error iste adeo scripturam torqueat, seipsum prodit.* (c)

S. IV. Proximum ab insipida hac detorsione, neque scopo orationis, neque ejus texturæ respondente, locum dabimus magnorum quorundam in Vet. Eccles. Virorum sententiæ, qui nihil aliud quam Filii a Patre originem per generationem, atque hinc promanantem relationem, indicari his verbis persuasi fuere. *Cyrillo* eam tribuit hypothésin, quod nempe *subjectio seu obedientia non tollat aequalitatem essentia & potentia, sed ostendat ordinem personarum*, his ipsis verbis *Philippus Melancht.* (d) nec sibi displicere hanc brevem responsionem addit, utut magis propriam subjungat, de qua deinceps. Et fuisse non insolitam in *Ecclesia Catholica* inter media etiam *Arrianorum* certamina, quod mireris, eam loquendi formam, *Christum subjectum esse Deo Patri, filii nomine, non creatura conditione*, auctor est *Phabadius*, acerri-

mus

(a) *L. I. de Trinit. c. VIII. sed Ed. Bened. Paris. c. XV. sqq. Tom. VII. Opp. f. 473.* (b) *Comment. in 1. ad Cor. Tiguri f. m. 415.* (c) *Add. Terull. contr. Praxeam c. IV. contrarium hinc probantem.* (d) *Enarr. in Symb. Nic. Tom. II. Opp. f. 324. sqq.*

mus Arrianorum oppugnator, (a) Digitum vero sine dubio intendit, præter alia privatorum quorundam duriora, (inter quæ etiam apud vetustiores Patrem haud raro *causam* filii dictam latiori sensu legimus,) dicta & effata, ad Conc. Sec. IV. pene mediæ *Sirmiense*, in cujus confessione verba: *ὁ συντάξασμεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὑποταγμένον τῷ πατρὶ* κ. τ. λ. leguntur: quæ, uti non nisi origidis ordinem denotent, non autem servitutis *ὑποταγήν*, ex præcedentibus anathematismis patet. *Nec defuisse alios orthodoxos*, (certe apud Ambrosium etiam atque Epiphanium adhuc vestigia occurrunt,) *Ecclesie Patres*, qui *ὑπόταξιν Christi* 1. *Cor. XV. secundum divinitatem etiam intellexerint*, candide fatetur B. Dorſchæus (b); *at multa sibi eos permisisse, qua hereticorum causa post mutarint*, & D. Heinsii verbis, neque commode id factum, neque loco difficili istac *ἀιερολογία* satisfactum esse confestim addit. Unde verbum *ὑποτάσασθαι* alia notione accepisse eaque meliore, Sirmienses Patres conjicimus: de quo p. p. dicemus. Ad rem ipsam quod attinet, *Filium τὰ ἔα i. e. ordine, non tempore, non dignitate, non potestate posteriorem esse Patre, communicatio essentia*, non alius, quam quæ Patris est, *per generationem æternam*, ut B. Kromayeri (c) verba habent, docet. Ad locum vero Paullinum applicari, si cetera bene se haberent, vel solum *τότε*, quod non respondet emanationi isti secundæ personæ a prima ab æterno, & futuri temporis ac eventus nota est, prohibet.

§. V. *Ingeniosa* magis, sed vel hoc nomine minus *plausibilis*, eorum est conjectura, qui Mythologiam paganam refodicantes, Paullum ad notissimum de *Saturno* a filiis regno expulso (d) & horridum commentum, ex lapsu Adami, Paradiso ejecti, haud dubie confictum, respexisse, eique contraria

(a) *Libr. contra Arrian. c. 18. ad quod conf. annotat. Casp. Barthii.* (b) *Syllog. Vindic. & Animadv. ad Bellarm. Alleg. ex Exod. Diff. I. ad c. III. §. 13. p. 71.* (c) *Theol. Pos. Pol. P. II. L. III. Apbor. XVIII. f. 57.* (d) *Vid. Virgil. Æneid. L. VIII. v. 319. sq.*

de Christo docere voluisse existimarunt. Cujusmodi quid post *Theodoretum*, exercitatissimum in talibus studiis Virum, *Isidorum Clarium*, (a) *Bellarminum* (b) aliosque miramur repetiisse, ac serio credidisse, eam fuisse mentem Apostolo; multo vero magis *B. Calixtum* (c) & *G. Königium* (d) nostrum, hunc obscuriuscule, illum vero apertius, eam sibi opinionem quadantenus probari innuisse. Cum tamen parum absit, quin eo pertinere illam existimemus, quo Petrus 2. Epist. I, 16. *σεσοφισμένους μύθους*, quos in annunciando adventu Christi non solere Apostolos sectari ait, refert. Allusiones, fateor, haud raro ad ritus Græcorum receptos, cujusmodi erant Ludi *γυμναστικοί*, in scriptis Paullinis occurrunt. Nec tuebor, Mythologiæ nulla profus vestigia, sed cum detestatione, aperta aut obscura, reperiri. At in præsentī oratione hujusmodi argutias, neque sanctitas argumenti, neque etiam vocabulorum tritorum ac simplicium, nihilque antiquitatis, quæcunque sit, spirantium, vis atque emphasis admittunt aut requirunt. Nihil enim est, quod in voce *ὑποδοξεν* singulare animadvertere liceat, ut illustratione inde petenda opus sit. Et cum nec nota nec vestigium in præcedentibus ea de fabula inveniatur, quemadmodum nunc demum eo delapsus sit Apostolus, non apparet; quæ si *Cretensibus* scripsisset, uti Epist. ad Titum eo missa fuit, vix hujusmodi suspicionem generarent. Ut taceam, ne sic quidem, si vel maxime occasio hinc data aut sumpta ab Apostolo videretur, duriori phrasi ex mythologia consultum fore, ut potius ex contrariorum natura difficultas augetur. Quod ipse etiam *Theodoretus* prævidit, quando non solum non subjiciendum a Filio Patrem, h. e. e folio haud deturbandum, Apostolum indicare velle, inquit; sed etiam filium *subjectionem sibi convenientem* subiturum, addit. Ea vero, quam bene nodum solvant, ita nimirum, ut pene constringant magis, omnes intelligent.

E

S. VI.

(a) in *Bibl. Critic. Anglic. Comment. in b. l.* (b) *T. I. Controv. L. I. de Christo c. XVI. fin.* (c) *Expos. literal. in Ep. Paul. ad Cor.* (d) in *Vind. Sacr. l. c.*

§. VI. Missis itaque his naniis Deastrorum, de quibus non sine indignatione 1. Cor. VIII. & XII. atq; Act. XVII. locutus est candide, aliorum conatus ad examen vocabimus, & in his primum, qui solo *consensu* inter æquales rem omnem expediri posse arbitrantur, audiemus. Pertinent ad eam classẽ, omnium clarissime hanc mentem suam professi B. *Brochmandus* (a) & G. *Königius* noster, (b) quanquam & alii subinde, sed desultorie, uti jam questi sumus, hanc hypothesin attigerint, atque inde ad alias mox discesserint. Verum non tantum recentiores, sed ipsum etiam *Cyrrillum Alexandr.* acerrimum disputatorem, in Thesauro seu de SS. Trinit. Lib. itemque *Oecumenium* & *Theophylactum*, Chrysoctomi exscriptores, ipsumque *Chrysoctomum* (verbis : τὴν πολλὴν πρὸς τὸν πατέρα ὁμόνοιαν δευκνὸς) eo referimus : qui tamen mox ad alia deflectunt. Utut sit, vim profecto vocis ὑποταγήσειν ea quoque explicatio minime exhaurit, &, quod fatetur *Brochmandus*, *difficilem instantiam Socinianorum diligentius expendendam, nodumque impeditum*, haud feliciter solvit. Quid si enim excipiant eam subjectionem seu ὑποταγήν æternam duraturam esse? Et licet non sequatur violentam esse subtractionem, (de qua Luc. X, 17. 20.) aut dependentis ab altero obsequium: quo sensu utique nos Deo subjecti sumus Hebr. XII. 9. Eph. I, 22. totaque Ecclesia c. V, 24. Christo, & subditi Magistratui, Mulieris viris, Servi dominis &c. Rom. XIII, 1. Col. III, 18. Tit. II, 9; Tamen dignitatis æqualitatem laboraturam esse ejusdem numero essentia, si quæ persona alteri cedat, ultero se eidem subdat, atque sponte quasi partes muneris relinquat, quibus, *altera cessante*, altera defungatur. Id enim loca adducta Scripturæ S., *si quid probant*, deposcunt: immo multo plus inferunt, quam par est. Quandoquidem 2. Cor. IX, 13: manifesto de obsequio auditorum ad elargiendas elemosynas indu-

(a) *Syst. Theol. L. de Christo & Offic. J. C. Cap. VII. Sect. III. Quest. III. p. m. 1014. 47. form.* (b) *in Vindic. Sacr. Disp. IX. §. 37. 149. f. 147. 14.*

torum, ab Apostolo *προεστῶτι*, agitur, & ad Gal. II, 5. *obsecundatio, praescribentibus*, quid agendum sit, falsis fratribus, aper-
tissime legitur denegata. Solum 1. Cor. XIV, 32. *de Prophetis sibi invicem υποταγμένοις*, Apostoli monitum quadrare videtur; at nihil omnino quam *spontaneum obsequium*, cum
cessatione operis prioris, alteri in solidum relicti, sed ejus-
modi tamen sistit, quod non collatas operas, sed manifestam
vicissitudinem, aut *ad nutum alterius* promptam, volunta-
tis demonstratæ, præstationem, sed ad divinas personas male con-
gruentem, (a) prodit. Addit quidem B. Königius locum 1. Cor. XVI,
16. & 1. Petr. V, 5. ubi de æqualibus itidem *υποταγή* enuncie-
tur. Verum, quod ad priorem attinet, manifesta est & illic inter
Doctores & Auditores, præfectosque adeo, (*ηγουένος*) & a Deo
ad obsequium quoddam (*υπακοή*) subjectos, relatio. Conf. Hebr.
XIII, 17. Altero vero, ubi mutui obsequii fit mentio, tametsi
alter æqualium alteri non imperet ut præfectus, *cedere* tamen &
ιδιογνωμοσύνη iugere & humilitati *ex adverso* studere Apo-
stolus omnes jubet: idque, *junioribus potissimum familiare*
vitium, abesse ab universis, ceu scopus sermonis ostendit, præ-
cipit. Hujusmodi vero *obsequendi* aut *humilitatis* genus, quod-
cunque eligas, præsertim, si ad *divinam Christi naturam*,
quemadmodum I. c. etiam B. Königius fieri posse existimavit,
applices, utrum non sit periculosum asserere de Filio Dei, nobis
dubium esse videtur, aut saltim *obscurum*. Tum vero id
magis infirmabitur, quando deinceps ostenderimus, verba Paulli,
forte & Petri, ne quidem de *obsequio* ex tritissima notione, sed ordi-
ne mere esse intelligenda. (b) Quocirca ipse quoque B. Broch-
mandus, (æque ac Cyrillus,) videtur tantopere non confusus
huic interpretationi, quin confestim ad *agnitionem & profes-
sionem Filii solennem*, quod omnia acceperit a Patre, & *sub-
missionem ipsius tanquam creature Creatori factam* se conver-
tat: de quibus paullo post agemus.

E 2

§. VII.

(a) Vid. supra Cap. I. §.

(b) Vid. infra §. XVIII.

S. VII. Consultius, ut nobis quidem videtur, *Philippus Melancht.* judicavit, quando cum *Christoph. Pezelio*, Sectatore notissimo, *Filium dupliciter considerandum* jubet (a) *vel quoad officia, ut persona missa sit, vel quoad essentiam divinam. Ut persona missa, inquit, & assumens H. N. subjicit se aeterno Patri, & tradet regnum Deo & Patri, i. e. adducet Ecclesiam in conspectum Patris &c. Alter modus regni est in vita aeterna, ubi non erit regnum per ministerium Evangelii, sed se Deus immediate communicabit beatis &c.* Quæ breviter *Pezelius* ad objectionem repetitam h. m. applicat: *Filius subjicitur Patri respectu officii, quatenus est Ecclesiae sive omnium Patri subjectorum caput.* Ita illi: Sed vereor, ut hæc quoque satisfaciant pertinaci adverbario, qui fortassis ad phrasin *de Regno tradendo* & officio Regni seu regiminis gratiæ finiendo, facere illustranda ea concedet; at vim & significationem usitatam *subjiciendi* actus, qui sua natura *obsequium* inferat, urgebit. Et si ipse *Philippus* verba: *Hæc persona, que est Christus, & est Rex Ecclesiae, Deus & homo, in quantum Rex, erit sub Patre seu mittente divinitate*, intellecta velit de divina natura, quod non crediderim, non bene rationes subducit; si vero de humana natura, jam videtur, æque ac alii sua opinione deserta, ad aliam transgredi. Ut paucis multa complectar: Optime hæc quidem de præsentî statu Ecclesiæ & ejus ad unum caput omnia adducendi sine (Eph. I, 10.) differuntur; sed scrupulum de subsécutura *ipsius filii ὑποταγῆς*, qui certe non est in numero τῶν ἀνακεφαλαιωθέντων, neutiquam tollunt. Neque *Augustini* sententia, a *Pezelio* (b) adducta: *Christus, in quantum Deus est, cum illo nos subjectos habet: in quantum Sacerdos, nobiscum illi subjectus est, nisi me omnia fallunt, aliter, quam de Regno hocce œconomico agunt, aut si ad gloriam usque porrigantur, similiter ad Humanam Naturam (de qua deinceps dicturi sumus,) respicient; at neutribi durities vocis, subjicitur, videtur emollita.*

S. VII.

(a) Enarrat. Symb. Nic. Tom. II. Opp. f. 324. & seq. ed. 1601. & alibi. Conf. Arg. & Object. a *Pezelio* coll. P. I. p. 150. sq. (b) Ex. LL. de Trinit.

§. VIII. Hac igitur via cum res nondum sit expedita, aliam & tritam magis a plerisque ineamus, atque nunc ordine potissimum expendemus. Eam puto, in qua, *Persona Sospitatoris* quasi seposita, *Corpus ejus Mysticum*, *Ecclesiam*, (quam solent etiam Regni nomine nonnulli comm. XXIV. intelligere,) hactenus *collectam*, deprehendimus pro Subjecto, ut ita loquar, subjiciendo haberi. Quæ quidem opinio, uti præ ceteris applausum meruit, & revera ad diluendas validissime hostium divinitatis Christi objectiones faceret, si firmo staret talo, ita consideratione inprimis digna est. Accedit quoque non mediocris auctoritas ex veterum atque recentium Doctorum longe plurimorum mitifica approbatione. Inter quos post *Origenem*, qui subjectum *in his, quos subdidit Patri, & in quibus opus*, quod ei dederat Pater, *consummarvit*, fore ait, (a) eminent facundissimus *Chrysostronus* huic sententiæ constanter inhærens, (b) & *Gregorius Nyssenus* tota oratione ad h. l. (c) enixe id agens, ut hanc unam & genuinam esse explicationem loci difficillimi evincat: quemadmodum inspicientibus, ex *Scopo Apostoli, Parallelis locis*, ubi Ecclesia Corpus Christi, immo *Christus* vocetur, & ex natura *unionis mysticæ* id anxie eum demonstrare conatum esse, patebit. Nec *Theodoretus, Athanasius, Greg. Naz. & Cyrillus* ab eadem hypothese alieni fuere, & qui aliter senserunt ut plurimum Latini, eam tamen subinde attigerunt. In eandem quoque propendet *Ambrosius* (d) *Nondum subjectum esse Christum, cujus non sunt adhuc subjecta membra*, scribens. *Cum autem fuerimus non multa membra, sed unus spiritus, tunc & ipse subjectus erit, ut per ipsius subjectionem sit Deus omnia in omnibus.* & p. p. *Subjectum in nobis, Corporis scil. Sacramento*, Christum fore ait. (e) Omittimus ceteros, & inter recentes, quos conferre licuit, nominamus B. *Calixtum Sen.* (f)

E 3

qui

(a) *Vid. Hom. VII. in Lev. c. X.* (b) *Homil. XXXIX. f. 683. ed. Front. Duc. in 1. Cor.* (c) *Quæ habetur in Opp. edit. qua utimur Lat. Basil. ap. Euf. Episcopium 1571. f. 105. sqq.* (d) *Tom. I. Opp. Lib. V. de Fide c. VII. f. 118. ed. Froben.* (e) *Add. Hieronym. Ep. ad Amant. T. III. Opp. f. 91. b. qui tamen alibi aliter sentit.* (f) *Expos. literal. in b. l. f. 113.*

qui *communissimam* expositionem vocat, & *verissimam*, atque cum *precedentibus* & *sequentibus* commodissime coherentem: quod nobis non videtur verisimile. Deinde B. Gerhardus occurrit (a) *Christum in suis membris, cum quibus unum Corpus Mysticum constituat*, cupiens intellectum: utut alibi de Declaratione interpretetur. Inprimis vero huc referre oportet B. *Glasium* id operose agentem (b) ut probet. Quibus, si placet, & B. *Æg. Hunnius*, J. *Hülsemannus*, (c) *Ostlander*, ac plures nostratium, ut *Fabricius* Sen. (d) *Saubertus* noster, (e) ut superstitites omittam, addi queunt: Nec B. *Scherzerus* & B. *Spenerus* abhorrent, & posse ita accipi, *secundario* sensu, uti posterior addit, concedunt. Ex Reformatis *Occolampadium* (f) in ea sententia fuisse, H. *Bullingerum* item, (g) Ben. *Aretium*, Th. *Bezam*, (h) Fr. *Junium* (i). Ex recentioribus *Maresium*, (k) *Turretinum* ex parte, (l) & planissime id asserentem *Ryssenium* (m) &c. huic hypothese addictos observavimus. Nec dubitamus plures esse, & nisi fallor, ipsum quoque, sed fluctuantem nonnihil, *Coccejum*, qui ita sentiant. Ut, non sine causa, (Pontificios enim tacui interpretes,) Calixtus eam *communissimam* appellarit.

§. IX. Quamvis autem criticissima sit & Analogiæ fidei inprimis consentanea, nulla tamen est, cui *συνέφερα καὶ συνέπεια* orationis totius magis adversetur. Etenim *Filius* & quidem ipse (*αὐτὸς ὁ υἱὸς*) dicitur subjiciendus τῷ ὑποτάξει αὐτῷ *συνέφει*: quæ clarissima sunt demonstrativa, personæ non mysticæ, sed *θεανθρωπικῆς* illius in secula benedictæ, indicia & signa. Conf. Act. II, 36. ubi patri emphasi pronomina *αὐτὸν* & τῶν *τῶν ἰησοῦν* reperies. Similiter de *Tribus personis divinis* *αὐτὸς ὁ πατήρ* Joh. XVI, 27. *αὐτὸς ὁ υἱὸς* 1. Thess. IV, 16. *αὐτὸ τὸ πνεῦμα* Rom. VIII, 26. proprie & sine metonymia constanter legitur

(a) *IL. Theol. L. de Vit. Ætern. §. 62.* (b) *Philol. Sacr. P. III. Rhes. S. Tr. II. c. 117. p. marg. §. 32.* (c) *Brev. Extens. c. XIV. §. 2.* (d) *Fral. Theol. L. de Deo f. 101.* (e) *In brevibus Indic. Disp. sue sub Schopp. hab. seu Anti-Smalcio §. LX. f. 49.* (f) *Comment. in Daniel. L. II. c. 7.* (g, h, i) *Comment. in N. T. l. c.* (k) *Hydr. Socin. P. II. f. 310.* (l) *Theol. Elenchr. P. II. L. XIV. quest. XVII. §. XI. f. 537.* (m) *Epit. Theol. Turret. lb. f. 124. ed. Amstelod. 450.*

gitur. Add. Luc. XX, 42. 1. Cor. III, 15. 2. Cor. XI, 14. (ubi Satanas eadem loquendi forma a suo corpore distinguitur) 1. Petr. II, 2. Apoc. XIX, 12. & XXI, 3. Accedit eum Filium designari: Qui *primitiarum* nomine antea insignitus erat, & Christus tum vocabatur, comm. XXIII, Qui *regnum patri tradet*: Qui potestatem omnem *abolebit* comm. XXIV. *Sub cuius pedes omnia subjienda sunt* & subiecta erunt, *solo patre excepto* subjicente, comm. XXVII. Nam Sp. S. non excludi, more & Phrafi Scripturæ, *quicquid non est Deus* Joh. XVII, 2. & 1 Cor. VIII, 6. sic inuentis, per se intelligitur. Tum, ne quid dicam, quod unum B. Calovius huic sententiæ opposuit, (a) Ecclesiam jam esse *subiectam*, non demum *subjiendam*, vix poterit aliquis in Sacris Literis locus commonstrari, quo *Filius*, nedum *ipsemet* Filius, pro Corpore Christi mystico accipiatur. *Christi* nomen, & quidem ob graves caussas, quia concretum personæ est, non Naturæ, *metonymice* legitur usurpatum pro Corpore Ecclesie, *una cum capite, junctim* 1. Cor. XII, 12. Nec ignoramus, idem *πλήρωμα* dici τῆς ἀνάγκης ἐν πᾶσι πληρωμένους Eph. I, ult. Nota quoque sunt Communionis inter caput & corpus istoc mysticum genera (b) indicata in locis diversis N. T. Matth. XXV, 40. Act. IX, 4. Eph. II, 6. Gal. II, 20. Phil. IV, 13. Eph. VI, 13. &c. At in his omnibus præclaris Spir. S. effatis τὸν ὅλον αὐτὸν κ. τ. λ. non invenimus. Quæ dum nobiscum animo expendimus & calamo describimus, in locum egregium Cl. *Fageri* (c) denuo incidimus, eundemque prorsus gemina nobiscum sentientem animadvertimus: *Improbabile hoc videtur*, ait, *Ecclesiam hic esse intelligendam, quæ subjiatur. Primo quia de Christo & ejus regno Apostolus aperte agit, non de Ecclesia: Deinde, quia Christus legitur pro Ecclesia, sed non filius, qui Patri opponitur. Tertio, Ecclesia jam ante subiecta est: non ergo tum demum subji-*

(a) Bibl. Illustrat. ad b. l. f. 398. b. (b) De quibus lege Diss. erud. Dn. D. Gottfr. Olearii ad Col. III, 1. 199. & B. Balib. Meisneri de Vera Christianismo Oratio rec. 1697. &c. (c) De Fæd. Gratiæ Tr. L. II, c. 14. f. 183. Add. & D. Parcus in Comment. ad 1. Cor. XV. f. 1022.

subjicietur. Denique Pater Ecclesia non subjecit omnia proprie, sed Christo. Atqui de ejus subjectione loquitur Apostolus, cui pater subjecit omnia proprie. Sicut nempe filius tradet regnum Deo & patri: sic etiam subjicietur Patri. Quo teste acquiescimus.

§. X. Factum hinc est, ut deserta hac opinione, ad nodos solvendos alioqui maxime idonea, si per se & in se spectetur, plerique Nostratum & Reformatarum quoque partium DD. ad *Humanam Naturam* eam Subjectionem pertinere affirmarent. Eo fere modo, quo & *Patrem se majorem*, Joh. XIV, 28. Servator ipse; Paullus vero Christum τῷ Θεῷ I. Cor. III, 23. & Θεῶν τῷ Χριστῷ κεφαλὴν I. Cor. XI, 3. esse, leguntur dixisse. Quæ sine dubio de Natura Humana intelligenda sunt, secundum quam Patri subjectum fore Filium, manifestum esse omnino videtur. Neque obstat Filii in præsens nomen, Concretum scil. Naturæ divinæ, usurpatum. Quod enim frequentius, quam ut propter unitatem personæ, quæ Deus est & Homo, Patri & nobis consubstantialis, per communicationem idiomatum, primi generis, ut vocamus, ea prædicata enuncientur de Deo & Filio Dei, quæ sunt hominis, & rursus de Homine, quæ Deo propria sunt: cujusmodi Act. XX, 28. Rom. VIII, 3 2. I Joh. I, 7. Luc. I, 35. Gal. IV, 4. & alibi obviæ sunt propositiones. Quam dum falsè rident Sociniani, uti a nobis explicatur, doctrinam, (a) antiquum obtinent, & nihil aliud lucrantur, quam ut vim τῷ πρώτῳ ψευδῶς sui, negatæ scil. Divinitatis æternæ Jesu Christi, prodant. Hactenus ergo nihil repugnat, quo minus Christum secundum humanam naturam hic tantum intelligendum esse appareat; de quo, (id enim adjicere placet,) sub ea ratione considerato, *Mortem* jam in præcedentibus, & *Resurrectionem*, tanquam ἀπαρχῆς dormientium, h. s. prædicatam apparet. Solutus ergo ad eum modum nodus breviter & feliciter videbitur. Ita certe visum est eruditissimis Theologis: Olim *Ambrosio* (b) & *Hila-*

(a) Vid. inter alios Ruarum ad *Peusebelium* P. II. Epp. n. XVII, f. 134.

(b) *supra* c. I.

& Hilario, (a) qui *subjectionem hanc pulchre infirmioris naturæ contestationem* appellavit. Inprimis autem *Augustino* (b) ea probata est explicatio. Is enim quandam *secundum hominis susceptionem intelligi voluit*, catholicamque regulam, quam vide l. c., urfit. Neque etiam *Hieronymus* alicubi ab hac opinione longe abest, & exscriptores antecedentium *Primasius* atque *Sedulius*, cum *Beda* & *Lyra*. E Græcis *Epiphanium* (c) & *Basilium* (d) eam potissimum defendere deprehendimus. Superiori ætate suam fecere Mart. *Chemnitius*, (e) G. *Mylius*, & *Baldwinus* in Comment., Conr. *Hornejus*, (f) Abr. *Calovius*, inter potiores eam numerans, (g) Joh. *Schröderus* noster, (h) J. A. *Scherzer* inter conditionem *naturæ (σάφους)* & personæ distinguens, Seb. *Schmidius*, B. *Spenerus* (i) & alii plerique omnes. Quibus etiam inter Reformatos addi possent plurimi, ubi tamen instar omnium nominamus, post Jos. *Placaum*, elegantissimum H. *Wirsum*, (k) atque ex Pontificiis cum *Estio*, *Bellarminum* (l) & *Menochium*. At neque heic deest, quod scrupulum movere possit. Et moverunt etiam jam alii ante nos; nominatim acutissimus *Camero* (m) *futurum quid pronunciari* observans, unde *essentialis illa subjectio Filii* a Socinianis ficta, cujusque stabiliendæ gratia tantopere hoc loco superbiant, refelli optime possit; sed quæ Humanæ Naturæ ob eandem rationem non magis congruat. Dilucidius vero mentem suam, in eandem tamen sententiam, exponit Conr. *Vorstius*, non male alioqui in hujus loci interpretatione versatus, qui, sive de *Corpore Mystico*, sive

F

de

(a) L. IX. de Trinit. f. m. 223. seqq. ed. Froben. A. 1523. (b) L. de divers. quest. LXXXIII. quest. 69. n. 1. f. 40. que L. contra ferm. Arian. c. 37. & L. I. de Trinit. c. 8. repetit. f. 458. & 137. T. VIII. ed. Bened. Paris. (c) *Herese Ariomanitarum* n. 69. circa finem. (d) L. 4. contra Eunomium. (e) in LL. Theol. f. 63. (f) *Disput. Theol. P. I. Disp. IV. sect. IV. §. 123.* (g) tam in Socin. Profig. quam Exam. LL. Crellii de uno Deo Patre, & Bibl. Illustr. atque *Disp. de Offic. Christi* &c. A. 1676. hab. (h) Sceptro Regal. Christi P. II. c. IV. f. 220. (i) *Consil. Theol. Germ. T. V. P. I. f. 399. sq. ex instituto.* (k) *Exerc. in Symb. Apost. X. §. 44. f. 178. sq.* (l) L. I. de Christo cap. XVI. Tom. I. *Controvers. f. m. 472. ed. Ingolstadt.* (m) in *Myrobec. Oper. Crit. Angl. Tom. V. fol. 273. in b. l.*

de *Humana Natura* explices, id fieri imprudenter scribit (a) utroque respectu, quum *Christus* semper fuerit patri subiectus, ut non sit necesse, tunc demum subijci, quum omnis potestas per ipsum fuerit abolita. Nec dissimulat B. Scherzerus (b) illud ἐγκλημα, quod Smalcius proterve urget, & (c) quomodo dici potest, ait, eum ratione carnis futurum subiectum? Hec enim verba Paulli praesupponuntur, Filium Dei nunc non esse subiectum ei, qui sibi omnia subiecit. Quæ sane non contemnenda sunt dubia, nec contempta etiam a nostris esse, animadvertimus.

§. XI. Atque hinc etiam, nisi nos omnia fallunt, factum est, ut vix unus alterque in *Humana Natura* ἀπὸ λῶς substituerit, sed plerique, vel de *Manifestatione* ejus subjectionis, vel *Continuatione*, vel *Negative* etiam, de *Cessatione Ministerii pristini*, quo tanquam μεσίτης defunctus esset, verbum ὑποταγήσεται explicarent: ita ut Bellarminus insuper in pronunciatione verborum Apostoli subsidium quaereret, ea hunc in modum: *Etiam* tunc: cum quadam *Emphasi*, & in particula *Etiam* notabili *Accentu* collocato, efferenda, non suffragante Paulo, arbitratus. Sunt & haud pauci, qui superiora illa, *Declarationem*, puta, *Perseverantiam*, & *Mediationis*, uti Balduinus vocat, officium *desitutum*, conjungant, atque ita tutissimam viam se elegisse autument. Quos inter post B. Semertum (d) Dorſchaum acutissimum Theologum (e), Gerbardum (f), Waltherum etiam, Abr. Calovium, & ex parte Schröderum nostrum cum Scherzero, atque alios huc referimus: Ne quid de Reformatis dicamus, inter quos Cameronem atque Petr. Martyrem nominamus per compendium. Nec desunt ex vetustiori Ecclesia, inter supra laudatos Patres, qui pariter, uti hodierni sentiant, quod

vel

(a) *Comm. in Epist. Apostol. f. 187. a. sq.* (b) *Colleg. Anri-Socin. Disp. LXXV. Obj. XXV. Resp. (a) coll. Koenigio l. c. §. 9.* (c) *Refut. Theol. Schopperi f. 34. lin. ult. & f. 35. init.* (d) *Noviss. omnium Noviss. §. 66. p. 4.* (e) *cujus vid. Theol. Zachar. Disp. VII. P. II. L. II. q. II. §. 9. p. 259. sq.* (f) *qui L. de Extremo Judicio §. 112. rectius ita intelligi scribit, sed mox ad Corpus Christi mysticum, vid. supra §. VIII. magis propendit.*

vel solius *Augustini* testimoniis comprobari posset, si opus esset. Et favet, ut, quod res est, fateamur, huic, pro emollienda *ὑποταγή* Humanæque Naturæ tum demum vindicanda, modificacioni, *Usus utriusque lingue* sacræ. Quid enim frequentius, in rebus divinis præcipue, quam ut *τὸ* fieri pro *declarari* & manifestari adhibeatur Ps. XXXIV, 4. Jer. I, 10. Gen. XXVII, 37. coll. Act. X, 15. Rom. IV, 15. 1. Tim. III, 16. 2. Cor. XII, 9. Joh. IX, 41. Ita similiter *Continuationem* actionis aut Status Lev. VI, 5. Zach. XI, 9. Gen. XIV, 21. coll. in N. T. Matth. II, 13. Eph. IV, 23. Luc. XI, 13. reperimus. Affirmativa verba autem pro negantibus, h. e. *τὸ* subjici pro non amplius regnare, eo, quo antea factum erat, modo per Verbum & Sacramenta, fidemque, & colluctationem cum hostibus renitentibus, illustrant innumera V. T. exempla; in N. T. tabulis vel solum notissimum illud *μυστήριον* Luc. XIV, 26. & Rom. IX, 13. evincit. Ut adeo, quantum ad usum receptum, in forma loquendi, si sequentia apte responderent, etiam hac ex parte nihil obstaret, quo minus superius moto, de subjecta Deo jam ante per se Humana Natura Christi, dubio satisfieri posset. Omnium vero maxime verisimillimum videtur, quod de *Continuatione* docetur, quæ inter saltim interpretaciones *Grammaticas* sine dubio præstantissima est, præsertim si animadvertas, ipsummer *ὑποτάσσεται* sæpissime de Uxoribus usurpari, ut non tam Actionem novam, quam Status pristini & obsequii, ex quo in conjugio vixissent, continuationem denotet: cujusmodi 1. Cor. XIV, 34. & 1. Petr. III, 1. reperiuntur constructiones. Quia vero neque *eximium quid* aut mysterium grande videri poterat, Christum secundum Humanam Naturam Deo, uti olim, ita porro subjectum esse, ut potius ipse Salvator alias id fassus fuerit sæpenumero: & Paullus quoque, quod *non sine maxima singularis mysterii nota* hic commemorat, alibi jam ut notissimum docuerat Corinthios, immo res ipsa, & conditio Humanæ essentia, necessario requirit. Adhæc nudum atque simplex *ὑποταγήσεται*, cum aliis actionibus

bus patris, subjicientis revera filio hostes, absque ullo manifestationis aut continuationis indicio, conjunctum legitur, ac proinde Oppugnatores Divinitatis Christi σοφὸν φαρμακὸν id potius esse, ceu *Smalcus* facit, quam legitimam facilemque interpretationem, clamabunt; Causam hinc nobis datam esse existimavimus, dispiciendi, nunquid stricta *Verbi istius*, Futuri temporis, in quo omne scandalum est, iudice Hieronymo, (a) significatio retineri, & Hæreticorum tamen quorumvis Calumniæ, imò multo, quam priori quavis ratione, validius atque compendiosius dilui possint. Quod Dei beneficio speramus nos, alia quadam via, jam ineunda, effectum daturus esse: posteaquam necessarias quasdam commonesactiones præmiserimus.

§. *XII.* Id vero antequam fieri possit, paucis præmittendum est, totam salutis nostræ, per Christum partæ ac restauratæ, Oeconomiam mysterio quodam sacro-sanctæ *Conventionis* inter Patrem & Filium niti. Quod cum plerique Reformatarum partium Doctores (b), quibus etiam maxime familiare est ea methodo Theologiam tradere, largiantur, neque e nostris Theologis desint, qui *Fæderalem* illam *παράδειαν* ament; (c) non adeo magnopere laborandum erit, ut argumentis e Codice Sacro depromtis illam hypothesein adstruamus. Luculenter sane eam probant quædam Scripturæ V. & N. T. loca, ut miremur, de re ipsa dubitari posse, tametsi de Vocabulis *Pacti*, *Fæderis*, *Contractus*, & hujusmodi, adhibendis hæsitare nonnulli potuerint. Quæ tamen nemo non intelligit ab imperfectionibus humanis emundanda & *ἁεοπεπρωῆς* accipienda esse. Quid enim apertum magis est, quam *Consilium* inter duos illos, Deum & Virum Zemach, de quo Zach. VI, 13, tanquam fixo, statoque tempore in effectum perducendo a regio Sacerdote, illustre vaticinium legitur. Nec obscurior, *Voluntatis* quasi *mutue* & per modum

(a) *Epist. ad Amanum* Tom. III. *Opp. f. 91. b.* (b) *Vid. inslar omnium H. Wirtius Oecon. Fæd. Div. L. II. c. II. Sc. f. 130. sq.* (c) *Conf. Puffendorf. in Jur. Fæcial. Div. §. 37. f. 138. sq. ed. Lat. Dn. D. Jæger, de Fæd. Grat. L. I. c. VII. sqq. Adde B. Hieron. Kromayeri Diss. de Pact. Evang. & Legali, & quos citat Jægerus, Varenium, Ad. Müllerum, aliosque.*

modum *contractus*, literis, ut solent Judæi, in plicatili membrana scriptis, firmæ testificatio Ps. XL, 7. Cui & promissio, de Corpore, ad cœptum consilium peragendum comparando, a Patre accessisse dicitur coll. Hebr. X, 5. & 10. cum Exod. XXI, 6. & aliis parallelis. A quo parum abest διάθεσις illa Luc. XXII, 29. qua sibi Patrem Regnum æternum esse pactum Servator inquit, quemadmodum & fidelibus ipse nunc paciscatur. Ubi eadem vox, eotione haud dispari, usurpatur, unde & διαθήκη Græcorum, quæ Hebraico כרית respondet, ortum habet. Omnium luculentissime *Sponsoris* titulus, quando κρείττον διαθήκης erigendæ ἔγγυς h. e. Fidejussor & Expromissor audit Hebr. VII, 22. ejusmodi Conventionem; quasi manu injecta factam, indicat & Hebr. ערב Jer. XXX, 21. amplius confirmat. Quanquam, ubi rerum adsunt testimonia, *Consensuque ineffabilis Unitatis* negotium Salutis nostræ susceptum peractumque esse palam est, quid verbis opus sit, causam non videamus. Eamque etiam ob rem Christi toties repetita effata, de Voluntate Patris, juxta cum sua, perficienda, in quem finem missus sit, tanquam *magni illius Consilii* legatus, studio omittimus, neque discrimen qualecunque inter *Conficienda* tantæ Rei *ἰπαγγελίαν*, & *confecta* *ἐυάγγελιον* nunc attingimus: quia de *Voluntate per modum Pacti* in utriusque temporis V. & N. T. Oeconomia *efficaci* ex Hebr. IX, 15. & X, 10. atque aliunde satis edocti sumus.

§. XIII. Quid vero alter alteri pactus sit, quasi stipulando & restipulando, unde *Conventionis capita* dimanant, si nosse desideras, possemus vel solo Eventu proposito rem omnem complecti: eo modo quo & in mysterio Prædestinationis, Divinæ voluntatis arcana rectissime e Complemento indagamus, rationesque decreti æterni cum eo accurate convenire animadvertimus. Sed quoniam non deficiunt quædam in S. Codice ea de re distincte notata & patefacta, quæ Sp. S. *Consilii* ejusdem, intima unitatis essentialis *ἑσυνήσει* *consciis*, literis divinis consignari iussit, non ab re erit illa animo nostro

altius reputare. Pandit ergo Sacer. ille Spiritus nobis, inter alia *fœderalia* mysteria. Stipulationis inprimis Patris & Restipulationis Filii hæc capita. Cum Patri promississe dicitur Filius, *sponsione* liberrima sanctissimaque, *Interventum* suum & *Mediationem* inter Deum & homines, atque hoc ipso interpositionis actu cruentam plenamque, pro reatu, per lapsum contracto, omnibusque hinc ortis peccatis, *satisfactionem*: eum in finem, ut placatis mortalibus, gratiaque Dei cum iustitia æterna perfecta que recuperata, Deo omnes reduniantur, beneficiisque, *partim*, sec. œconomiam Evangelicam, applicatis, iustificentur & sanctificentur, *partim*, post decursum *Regni Ministerialis*, hostibus omnibus superatis, gloriose beentur; quis est, qui non intelligat, Filium Patri, Personam Legislatoris & Judicis gerenti, ea pollicitum esse, quæ & sanctissime implet, qualia a pacifcente *Vade* requirantur. Ex adverso idem quoque Pater legitur filio promissiones dedisse, quæ consideratu sunt dignissimæ: ut quando *Semen visurum*, *æternum victurum*, *opusque Domini per ipsum bene successurum* esse Es. LIII, 10, 11, 12. prædictum est. Ipse quoque Filius *petere* jubetur a Patre suo, & petenti *promittuntur gentes in hereditatem dande*, terminique orbis pro *regio peculio* attribuendi Ps. II, 8. Ne quid dicamus de *Regno ipso*, quod sibi a Patre *dispositum* ait, cujus supra jam fecimus mentionem; aliisque similibus, ut Es. XLIX. lqq., locis. Illud facere non possumus, quin moneamus ipsum Propitiatorem nostrum in precatone *προαρτυίω* Joh. XVII. ad eam promissionem de *dati* sibi *dan-* *disque & conservandis* fidelibus non obscure provocare. Poterat etiam *conventionis* hujus robor per *λόγον ἀρκουμοσίας* firmatum Hebr. VII, 20. Ps. CX, 4. & ab altera parte per auris perforationem, typicam olim & in ipsa Humana Christi natura, cum circumcideretur potissimum, *κατ' ἀντίτυπον* significatum amplius illustrari. Sed alia ad scopum nobis propositum propius accedentia nostram operam postulant.

§. XIV. Nimirum *Ordinem* in his omnibus ex utraque parte iusta executione perficiendis spectare oportet. Observare enim licet, neque Patris promissa in Filio sponsore, uno statim momento, adimpleta, neque etiam a Filio, quæ is præstanda in se receperat, simul & uno eodemque tempore protinus peracta esse. Namque licet, habita ratione funesti Lapsus jam ab æternitate prævis, *Fidejussor*, & *Expromissor* constitutus, deinde per *πρωτευαγγέλιον* designatus, & patefactus sit; tamen sponsonem ipsam susceptam non sub initium statim cum promulgatione, confestim aut uno actu, junctim effectam dedit; sed intercedentibus aliquot periodis intra solam promissionem subsistere voluit, tum variis & paulatim quidem præceptis, peccatorum agnoscendorum & sacrificiorum piacularium, aliisque ejusdem indolis exercitiis permolestis, desiderium simul atque spem fidemque in Messiam venturum acuit & aluit: ita tamen, ut luculentior indies fere ejus accessus & officii ratio redderetur. Donec, ubi *πλήρωμα τῆς χάριτος καὶ καιρὸς τῆς διασώσεως* adesset, ipse se coram sisteret, vadimonii subeundi causa, Propitiator. Qui pari modo Actionum & passionum suarum eum servavit *Ordinem*, ut Statum *κνωσεως* ingressus, neque docendo, neque etiam tolerando, simul omnia perficeret, sed majori, cum miraculis auctis, semper perspicuitate & paullo ante mortem maxima, divinam voluntatem proponeret, ac simul ad ipsum supplicium Crucis per gradus quasi descenderet: Quem *ordinem in Ascendendo* consimiliter observasse animadversum est, ut resuscitatus vivum se cum majestatis demonstratione notabili *ostenderet*, tantisper dum in coelum evectus, & super omnes coelos exaltatus ad dextram Dei consideret: Ubi ne nunc quidem perfecta sunt omnia, sed promissionum factarum, gentiumque datarum & hostium subjugandorum, quod magis magisque fiet usque ad abolitionem ipsius mortis, *expectatur Complementum*, in consummatione seculorum, & præsentis œconomix finitæ, terminium

minum suum, certo tamen, consecuturum. Quo facto, ubi militaris & armifera hæc *periodus*, in qua beneficia Christi per Verbum & Sacramenta, hostibus repressis ac tandem oppressis penitus, *applicantur*, absolvetur, tunc ordine *Conventionis* sapientissimo ita ferente, *Dispensatio* plena & *solemnis* in triumphante, *tranquillo & quieto statu Regni gloriosissimi*, Christo cum suis inprimis promissi, succedet, sub finem mundi inchoanda, & nullo unquam termino finienda.

§. XV. Quibus præmissis, jam facile præsensurum B. L. putamus, quæ sit genuina, licet neglecta huc usque, eademque tam *abstrusa* quam *simplex* vexati illius *ὑποταγήσεται* in Epistola nostra Paullina significatio. Nimirum male nos arbitramur, id Verbum, ex vulgari usu, per *Subjectionem, quæ imperium aut obsequium simul continet, redditum*; pejus autem *Germanice* per *Unterthan seyn* aut *werden* expressum; omnium vero pessime a Syro interprete in servile vocabulum *שעבד* commutatum esse. Id enim in præsentī loco & oratione Paulli *Ordinem merum*, qui ex Pacto Christum Dei filium, *secundum divinam illam conventionem*, tacturus sit, quemque, post devictos *paullatim* omnes hostes, & ipse tandem sit cum triumpho *subiturus*, ut in Deo sine pugna omnia in æternum acquiescant, designat. Et revera in eum locum nobis convenire videtur, quod Lutherum sæpius dixisse refert B. Besoldus noster, Megalandri quondam Convictor (a): *Paullus est copiosus: Ein Wort hat drey Oraciones Ciceronis: Er redet ein Wort, das sieht durch den ganzen Esaiam oder Jeremiam, & reliqua: Quibus addi posset, id fieri tubinde transeundo totam Scripturam, ipsamque æternitatem. Quodsi autem ὑποταγήσεται idem est h. l. atque suo ordine subsequi, postquam alia jam certa ταῦτα, secundum certos, quos Paulus commemoravit eventus, locata fuerint, nemo non jam, credimus, intelliget, totam So-*
cinia-

(a) *Pref. ad T. II. Comm. Luth. in Genes. ab eodem Besoldo typis subjecto post Viii Dieterici fata, A. 4.*

cinianorum argumentorum fruem, ex hoc loco deductorum, uno ictu concidere, & Ordinis istius post militare Regnum successum, transitumque ad Regni formam plenissime triumphantem, recte a nobis, etiamsi *ἑταρολογον* videri poterat, *Subjectionem gloriosam* fuisse appellatam. Cujus gloriae *Filium Dei*, secundum utramque naturam, participem fore jam etiam tantominus dubitamus, quo certius exploratum cognitumque habemus, Regiam illam autoritatem eandem esse, modumque habendi in duabus naturis diversum agnosci, & quicquid officiorum Christo competit, ad utramque naturam referri oportere.

§. XVI. Nihil ergo restat, quam ut Verbo illi, *ὑποτάσσεται*, quæ materia litis est, eam notionem subesse demonstremus, ac proinde Interpretationem ejus ita institui posse, immo non tantum posse, quod adversus Socinianos satis esset, sed etiam *debere* ostendamus. Provocamus igitur (I.) ad *Etymologiam* vocabuli, a Præpositione *ὑπὸ* atque *τάξιεν* seu *τάσσειν*, unde *τάξις* est notissimum nomen, derivandi: qua nihil est ad notionem hancce formandam simplicius. Quemadmodum enim prior illa Præpositio *Ordinem*, *Locum*, & *Statum*, sicut & Hebr. *חוק*, innumeris in locis Scriptorum Græcorum designat: ita posterius elementum, unde composita varia & nostrum quoque, quod præ manibus est, orta sunt, sua natura ac simpliciter *Ordinationem eorum*, quæ se invicem excipiunt, sonat. Ita satis notæ sunt apud Græcos phrasæ, *τάσσειν πᾶν στρατόπεδον*, *τάσσειν εἰς μάχην*, & de navibus *τάσσειν τὰς ναῦς ἐπὶ τεσσάρων*, quibus *Thucydides* usus est. Porro *τάξιεν ἀγέλην* apud *Philostratum* in *Apoll.* vita & alia alibi leguntur. *Τεταγμένοι* autem dicuntur procedere, qui acie ordine legitimo collocata continentur, & *Hesychio* *τεταγμένοι* *ἑστὸς τὸ κέρας*, qui ordine primi sunt, (a) vocantur. Neque aliam ob causam *τεταγμένοι* *καὶ σώφρων* vir prudens, qui eorum, quæ agit, cuncta, recto

(a) *Conf. H. Hammondum & Clericum ad Aët. XII, 48. ubi & de τάξει ex Luc. 1, 18. 2 Reg. XV, 19. 1 Macc. V, 27. 2 Macc. XV, 20. plura invenies.*

recto ordine suscipit, dici solet. (a) Ex aduerso *ἀτακτοί* vocantur, qui ordinis, & nominatim Ecclesiastici, sunt incurii aut contemtores. vid. 1 Theff. V, 14. & 2 Theff. III, 6. 7. 11. Nec dubitant præstantissimi Theologorum nostratum (b) impeditissimum locum Act. XIII, 48, *ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι πρὸς ζῆν αἰώνιον*, ex eadem ordinum militarium statione illustrari posse, ut non nisi conditionem fidelium, qui *ordinem diuinum* conversionis & fidei *subierint*, salutarem indicet: quod ad præsens negotium haud mediocrem lucem affert.

§. XVII. De *Compositis* simile iudicium ferendum est. Nam non est frequentior significatio, quam τῆ διατάσσειν in eadem ordinis notione: unde *σεβηῶται διαταζόμενοι*, sunt milites acie composita incedentes, apud *Xenophontem* & *Polybium*. *Herodoto* διατάσειν *σεβῶν* vocatur, pro quo nos aciem ordine digerere dicimus: non obstante, quod eadem vox translate etiam imperium notet Act. XVIII, 2. & apud profanos passim. Ita pari modo *προτάσειν* usurpatur pro primo loco ponere seu antepone, ut quando *Dioscorides* λόγον περὶ λησσοδηκῶν προτάξαμεν L. VII. c. 2, ait, & *προτακτικοί* Græci opponunt *ὑποτακτικῶς* Subsignanos. (b) Ne quid de *συντάσειν* & *συντάξει* addamus. Ex quibus *cognatis* jam satis colligi posset, & potissimum quidem ex posterioribus e diametro oppositis, quæ vis sit nativa verbi *ὑποτάσσειν*. Sed ecce, ne (II.) etiam *Ἰσμ* ejus apud Græcos receptum nos deficere putes, ipsius nostri *ὑποτάσσειν* & *ὑποτάσσειν*, pro ordine succedentibus occurrentia exempla, cum profana, tum etiam sacra. Frequentiora sunt, quæ in omnibus fere paginis reperias apud Grammaticos: ut cum *Theodorus* de Particulis seu Conjunctionibus quibusdam docet: *οἱ δὲ λεγόμενοι ἐναντιωματικοὶ προτάσσονται τῶν λέξεων καὶ ὑποτάσσονται*: De Syllogisticis similiter: *Quædam præmittuntur tantum vocibus aliis, οἱ δ' ἄλλοι πάντες καὶ προτάσσειν καὶ ὑποτάσσειν δύνανται*.

(a) Cujusmodi loca nuper admodum collegit post Stephanum atq; Basil. Lex. Cl. Dn. Majus jun. P. III. Observ. p. m. 82. (b) Conf. Liptium de Milit. Rom. L. IV. Dial. III. post B. Frazeium de Interpr. Script. S. Orac. l. f. m. 105.

δύνανται. Porro de Expletivis : πάντες γε μὴν τοῖς ἑτέροις τῆ
 λόγῃ μέρειν ὑποτάσσονται Et iterum : Perinde , ait , de aliis
 εἴτε προτάσσοιτο , ἢ τε ἐπιτάσσοιτο , ὁ δὲ ἀν καὶ ὑποτάσσει ἀορι-
 σολογικῶς ἄν. Atque hæc quidem ex una pagina enotata de-
 dimus. (a) Longum vero esset, si quæ de Articulo, ἀρθρῶ ὑπο-
 τακτικῶ, & Verborum Modo ὑποτακτικῶ seu *Subjunctivo* illic ha-
 bentur ubique obvia, adducere vellemus. Neque aliter de hisce
 loquitur *Apollonius*, (b) ubi de iisdem articulis & modis agit, qui &
 verbo ὑποτάσσειδ^ε e. g. εἰ μὴ ὑποταγή τοῖς προκειμένοις συνδέσμοις
 οὐκ ἔρηται ὑποτακτικῇ, eadem sententia utitur. Eandemque notio-
 nem, ut notissimam vetustissimam etiam *Macrobius* (c) alle-
 gat, quando : *Conjunctiva Latinorum, quæ ὑποτακτικὰ Græco-
 rum, causam*, inquit, *vocabuli ex una eademque origine for-
 tiuntur. Nam ex sola conjunctione, quæ ei accidit, conjunctivus
 modus appellatus est : unde & Græci ὑποτακτικὸν διὰ τὸ ὑποτε-
 τάσθαι vocitantur.* De usu consimili in Scriptoribus τακτικῶν
 seu de *instruenda ordinandâq; acie*, (quorum quidem nunc nemo
 ad manus nobis fuerat, ut evolvi potuerit) hoc minus dubi-
 tamus, quo certiora indicia nobis Historici militares dedere, ad-
 hibitis eo sensu compositis & oppositis paullo ante commemo-
 ratis. Interim, quod ex iisdem excerptum dedit *Phavorinus*, (d)
 his usibus inservire poterit, qui : προτάξις, ait, ψιλῶν ἐστὶ,
 ὅταν τ' ἄλλων ἐμπολέμων ἔτοι προτάττονται. Ἰπὸτάξις δὲ ὅταν
 ὑποτάττονται. προσένταξις ὅτε δὲ ἐμπλεκόμενοι τῇ Φάλαγγι παρ'
 ἀνδρῶ τάττονται. λέγεται καὶ παραένταξις τῆτο. Cetera B. L.
 studio inquirendi commendamus : atque ipsam quoque *scri-
 pturam N. T.* loco supra citato 1. Cor. XIV, 31. nobis favere
 observamus, atque adeo in eadem, in qua versamur, Epistola.
Sive enim occasionem strepitus & interloquentium intempe-
 rantiam spectes, *sive* formulam Paullinam præmissam : δὴναθε
 G 2 καθ'

(a) Theodori Gazæ *Introduct. Grammat. L. IV. Ed. Aldina fol. 1495. pag. penult.*
 (b) Diofcurus *cognom. de Constructione LL. IV. ejusd. edit. D. 4. b. II. 6. b.*
 &c. (c) *De differ. & societ. Græci Latimique Veybi L. f. 470. ed. 8. Lond.*
 1694. (d) *Varinus Phavorin, Diction. f. 1584. lin. 41. ed. Basl. 1538.*

καὶ ἕνα πάντες προφητεύειν, sive denique & sequentia, ubi Deum ὡν ἀναγκασίας ἀλλ' εἰρήνης θεὸν esse scribit, atque ipsam Capitis hujus clausulam, qua κατὰ τὰ ἔξω omnia fieri præcipit; nihil profecto aliud hinc effici poterit, quam Prophetarum alterum alteri ἰποτάσσειν, h. e. ordine succedere debere, non autem interfando se invicem & cœterum auditorum turbare. Quod certe melius est, quam subjectionem alterius generis ex consensu confingere. Idemque fortassis de loco Petrino (a) si necessarium esset, ostendi posset. Neque deessent Latino- rum exempla, eaque *nativa & propria significationis* documenta, (uti Steph. Dolerus (b) demonstratum dedit, quibus τὸ Subjicere, v. g. a Cicerone, (aut quisquis est Author ad Herennium L.) verbis: *Subjicit exempla, sub singulos artis Locos.* Et de *Divinatione: Cur sic opinetur rationem subjicit*, & similibus, pro ordine subjungere usurpatur. Immo & nomen *Subjectionis* eodem Lib. ad Herennium, notione eadem subjunctionis legitur, & in Rhetorum scholis *Subjectionis* figuram, quatenus sequitur interrogationem, trita est, Græcisque ὑποβολή audit, quæ a nostra ὑποτάξει parum differt. Quo sensu & nos vocabulum in titulo Differt. præscriptum accipi volumus.

§. XVIII. Atque sic quidem possemus acquiescere, cum Socinianis disputantes, quibus illud, *posse locum aliquem difficilem ita* vel aliter *explicari*, perpetuo est in ore. Sed confici- entię quoque consulendum est e contextu. Quantum ad hoc vero, nihil est dilucidius, quam Studium Pauli de ἑκαστῷ, Christo puta & fidelibus, sub τὰ γράμματα certum (ἰδίον) locandis: unde & *Scopus* Apostoli elucet, quem putamus eum esse, ut ostenderet Christum, τὸν πρῶτον καὶ τὸν ἔσχατον, Α καὶ Ω, etiam in resurrectione omnium, inde a Resurrectione, cum Societatis sibi membris in primo ultimoque τὰ γράμματα Ordinem suum servaturum. Ad cujus præfiniti rationes cum & ipsi *expectandum sit*, (Hebr. X; 13.) fore tandem inquit, ut, si re- fuscitati universi, qui Christi sunt, felicem illam catastrophem, qui-

(a) I. Petr. V. (b) Comment. Ling. Lat. T. II. f. 963.

quietis subierint, & ipse, partim tradendo Patri regnum, partim cum electis gloriose regnando suum ordinem & extremam promissionis partem, sit aditurus. Accedunt particulae γὰρ & τότε, quibus tanquam vinculis connectitur orationis posterioris pars cum priori, & comma XXV. cum sqq. ad præcedentes particulas, ἔτα, aperte nos revocat. Nec enim infert aliquid novi Coniunctio γὰρ, sed prius dicta, Scripturae V. T. testimoniis explanat, & ex Pf. CX. atque VIII. stabilit, cum subjecta brevi paraphrasi, qua priora aliis verbis repetuntur, & quod de tradito regno dictum fuerat, idem per verbum παραδοσται enunciat: ita tamen, ut quod ante omissum erat, τότε cessante priori forma regiminis filii Dei Militaris & Specularis, jam etiam, quid in omnem æternitatem futurum sit, extremum puta omnium extremorum sine fine duraturum, addatur. Quæ cuncta tandem adornata Paraphrasi luculenta complexi, perspicue h. m. reddimus: Quæ, O Corinthii, de tradendo tandem Patri a filio regimine, usque dum hostes ei omnes subditi sunt ordine certo & ad ultimum usque hostem mortem continuato, exposui, non temere dicta sint, sed dudum in Pf. CX. & VIII. per scripta habentur. Ubi quando cuncta pedibus Christi submittenda ordine esse, asseritur, palam est Patrem ipsum excipi, (quod obiter moneo,) quippe cuius est in hoc sancto παρὰ τὴν ἀκτὴν active subdere, non autem sub potestatem venire. Sed ex altero etiam loco, Pf. videlicet CX. donec submittam, haud obscure effici potest, posteaquam Filio θεαρδρῶστω a Patre ordine omnia sint subjecta, eundem quoque Filium Ordinem pari quadam ratione ad extremum subbiturum, seu, quod dixi, regnum Patri, cum gubernatis a se hactenus Sanctis & Fidelibus sibi, traditurum, atque sic ultimum, ex Conventione æterna, ex quo & pater, quod pollicitus est, præstitit uberrime, Complementum adepturum, ut glorioissime cum suis, & super suos, jam extra teli factum positos, æterno triumpho regnaturus sit. Quo facto non amplius NB. θεοὺς πάντα ἐν πᾶσι erit, Coloss. III, II. uti in via adhuc factum erat & in Oeconomia fidei (a) τὸ ἐν χριστῷ ἀπὸν requirebat, sed in Patria, Electi solius Dei Trinus, Patris, Filii & Spir. S., intuitu, tanquam objecto beatitatis (salva Christi, etiam ut Hominis, tanquam causæ efficientis, regia gloriosaque excellentia,) se sint sariaturi, atque ita θεοὺς πάντα ἐν πᾶσι futurus. Ant, si placet, brevior esto Germanica: Wann aber alles nach und nach, biß auf den letzten F. ind, wird

G 3

(a) Hic Deus in Christo cognoscitur: illic Christus in Deo.

wird ihm unterworfen seyn; alsdenn wird auch der Sohn selbst in seine Ordnung treten oder folgen, nemlich das Reich übergeben, mit darauf folgender nuamehr ruhigen herrlichen Regierung, über alle Auserwählte, als sein Erbtheil, und zwar dem, der vorher ihm ordentlich alles untergeben hatte, daß für ihn sey Gott unmittelbar, und nicht mehr Christus im Glauben, alles in allen. De qua felicitate nondum comperta nos malumus venerabundi silentium colere, quam quicquam amplius eloqui.

§. XIX. Quid objici possit huic interpretationi planè ac simplici itemque optime cohærenti non perspicimus; nisi forte *Antianacclasis* (a) admitta videatur asperior, & discrepans notio *τὸ ἑσθὲν ἡγεῖται*, ab ejusdem verbi significato, in eadem orationis serie scrupulum injiciat. Sed quoniam *Ornamentum* illud *Sermonis* neque Paullo nostro, (ne quid de Externis dicamus,) infrequens est, neque in aliis Scriptis Sacris V. & N. T. negari potest sæpe occurrere, (b) atque insuper differentia hæc per phrasin præcedentem, *ἑσθὲν ἡγεῖται τὸ ἑσθὲν ἡγεῖται*, quæ de Christo haud usurpatur, subindicata est, prætereaque *ordo* nec a subjugatione hostium, ex intentione Paullina, & re ipsa, cum Apocalypsi & Hist. Eccles. collata, excluditur, uti in Paraphrasi docuimus; fere dubitari non potest, Vocabula eadem alio subinde sensu, aut aliquo saltim modo discrepante, usurpari. Cujusmodi quid in Filii, aut Christi ipsius, nomine hic Theologorum permultos statuisse jam supra annotavimus (c). At enim vero rem omnem prope conficit ipsorum *Adversariorum Confessio* (d), qui haud inficiantur, aliter *ἑσθὲν ἡγεῖται* de Filio Dei, aliter de ceteris hoc loco accipiendum esse: quandoquidem, nisi id fieret, & Filium a Patre, ut hostem, veluti devictum, subjiciendum atque in potestatem, aut ordinem *hujusmodi*, redigendum esse consequens esset. Unde, in quamcunque partem Te convertas *Antianacclasis* statuenda & artificiosa potius, cum summis mysteriis, structura sermonis demiranda, quam in abusum, hinc oppugnandæ divinitatis Christi, convertenda erit. Nec est quod existimes, si *Ordinem* duntaxat *suum*, ex promisso, & vi pacti reciproci, post plene peractum regnum

(a) Dilogia Pædiano dicta. (b) Vid. *Class. Rhet. Sacr. Tr. III. c. III. p. 532. marg.* (c) *Conf. 1. Cor. XIV. 32. cum 34.* (d) *Crell. in h. l. f. 336. a* Subjectio pro conditione rei subjectæ aliquo modo varia est.

regnum gratiæ atque cum victoriâ traditum propositumque (conf. Hebr. II, 13. coll. comm. X. & Ef. VIII, 18.) inde subsecutum gloriosissimum solennissimumque Regimen gloriæ, indicari dicamus; vel simpliciter *scopum* adhibendum, vel ordinem potius ad hostes victos, quos gloria victoris secutura esset, referendum fuisse. Etenim, quia de ordine præcedentium & sequentium jam antea sermo erat, alicujus respectus mentio facienda fuit. Quocumque autem referres perinde quidem existimari possit; At scopo Mysterii, de conventionis toties inculcata, exponendo congruentius haud dubie visum est Sp. Sancto, eum nominare, cum quo Stipulatio & Restipulatio quasi inita fuerat, ut, quemadmodum Christus tradendo, cum ineffabilis Majestatis triumpho demonstratione, Regno œconomico defunctus esset, sicut & Pater suis promissis jam ante satisfecisset, hostes filio submittendo: ita nunc demum explendæ demonstrandæque in omnem æternitatem veritati divinæ, in Regno Gloriæ nunquam finiendo, destinata esse omnia intelligeremus atque nos eo, tanquam terminum pacti etiam nobiscum statuti, & ad nostram perfectionem comparati, tanto majori confidentia adspiraremus.

§. XX. Causa proinde nihil erat, cur tantopere *Similitudinem subjectionis*, sensu scilicet imperium superioris respiciente, urgeret, Smalcus, (a) hanc enim vocis hujus, Et, vim esse, perhibens. Etenim & nos similitudinem concedimus locum habere, sed qua *subjunctionem & Ordinem*, qui utrinque locum habet; *Æqualitatem* vero omnimodam ne ipse quidem Smalcus, quod paraphrasi sua adjecta docet, admittit: qua ratione ista tantopere jactata *vis* conficta perit. Idemque etiam *Crellio* (b), copulativam conjunctionem similiter objicienti, respondendum est: cujus cetera omnia, (præter ea, quæ ex negata Summa Christi Divinitate ortum trahunt,) non nisi ex præjudicata opinione, quasi *scopum* hic idem sit, quod sub potestatem alterius submittere, profluunt, eaque subversa prorsus concidunt: ut quod animo quidem constitutum erat, eorum, tanquam a scopo proximo remotiorum, accedente angustia charitatis & temporis, discussione opus non sit. Ad extremum denique

(a) *Refut. Thes. Schopperi* f. 35. *lin. 2. seq.* (b) *L. 1. de Uno Deo Patre, Sect. II. c. XXVI. Opp. Tom. IV. f. 47. sq.*

que h. m. & Chrysoſtomi (a) refugio opus non erit qui ἐν περιελάσει
 τῆς λέξεως uſum & p. p. μετὰ πολλῶν ὑπερβολῶν locutum Apoſtolum
 ait: utpote quæ omnia, etiam Theophylacto probata, ſic facili
 opera & perſpicue tollentur. Quare nihil reſtat quam ut lata
 & nos poſſeſſione huius regni & beatiffimæ catastrophes, cum
 Capite noſtro obtinenda, ſpe firma erecti, Deo pro gratia no-
 bis conceſſa vota nuncupemus verbisque *Auguſtini* LL. de SS.
 Trinit. ita finientis concludamus: *Domine Jeſu!* quæcunque dixi
 de Tuo, agnoſcunt & Tui: ſi qua de meo & Tu ignoſce & Tui!

(a) *Homi. XXXIX. in 1. Cor. Ep. fol. 681. Ed. Ducaæna.*

PEREXIMIO DOCTISSIMOQUE
 DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.
 P R A E S E S.

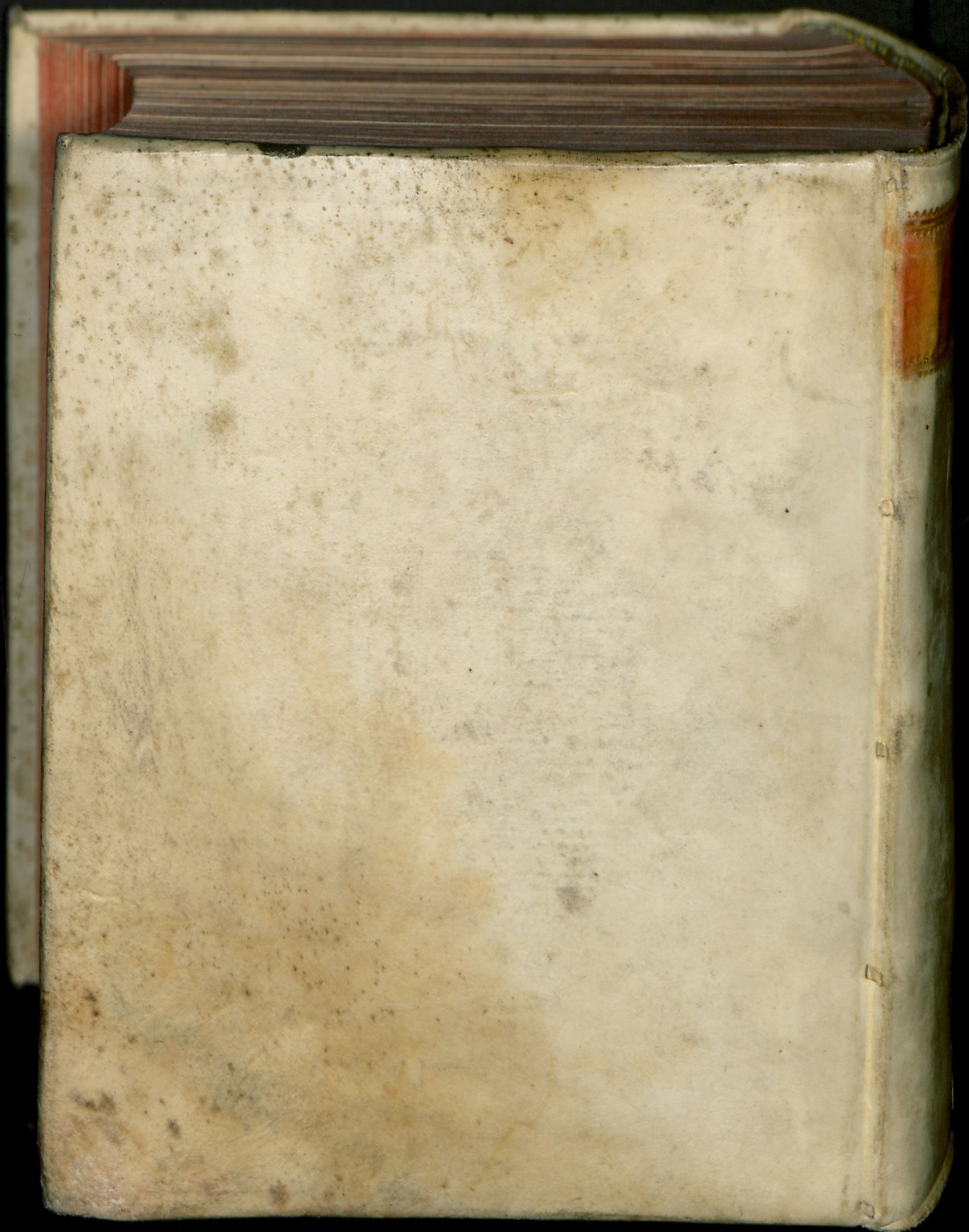
Diuinum mihi viſum eſt omen, Dilectiſſime DN. Schmauff!,
 cum noſtram hanc Academiam ingreſſus, morboque graviffimo
 correptus piis a me precibus Deo ſingulariter commendandus
 eſſes. Spes enim animum meum ex eo tempore ſubiit, quam & recepta
 valetudo mirifice firmavit, fore, ut ſec. methodum ſtudioſum ſacrorum a
 Luthero deſignatam, Tentatio extra ordinem ſolitum præcedens, cum
 tua meaque deprecatione conjuncta, feliciffimam rerum celeſtium Me-
 ditationem Tibi pareret. Nec eventus me deſtituit optima quæque jam
 tum animo præcipientem. Eam enim inter nos Vitam egiſti, ea diligen-
 tia, ea vitæ integritate & pietate, ea modeſtia & morum ſuauitate, ea
 temperantia, ut nunquam niſi ab intemperantia ſtudioſum a me atque
 aliis notatus ſis. Teſtorque candide, de Te affirmari poſſe, quod de Gre-
 gor. Nazianz. ſuo Baſilius perſcripſit, non aliam illum Athenis viam
 noſiſſe, quam qui ad Templum & Auditoria duceret. Eamque ob
 rem, cum profitear Te ex animo a me diligi, nunquam etiam deſinam pia
 ſupplicatione egregias dotes, Tibi conceſſas & tam bene excultas, atque
 ex utraque cathedra laudabiliter demonſtratas, earumque incrementa
 atque ſucceſſus felices a Divino Numine porro expetere. Tuamque vi-
 ciſſim, dum id agam, benevolentiam & memoriam mei amicam expecto.
 Ad extremum denique id imprimis oro atque obſero, ut ſalvus & inco-
 lumis in ea, ad quam tendis Muſarum ſede, ad largiorem amplius bonæ
 mentis cultum & pietatis incrementa deſideratiſſima adſpires, atque in
 patriæ & Eccleſiæ commodum & ornamentum Divina providentia al-
 tiſſime proveharis. Quibus votis toto pectore nuncupatis finio & Te
 Valere jubeo. Scrib. Altorſii Noriberg. d. XX. 7br.

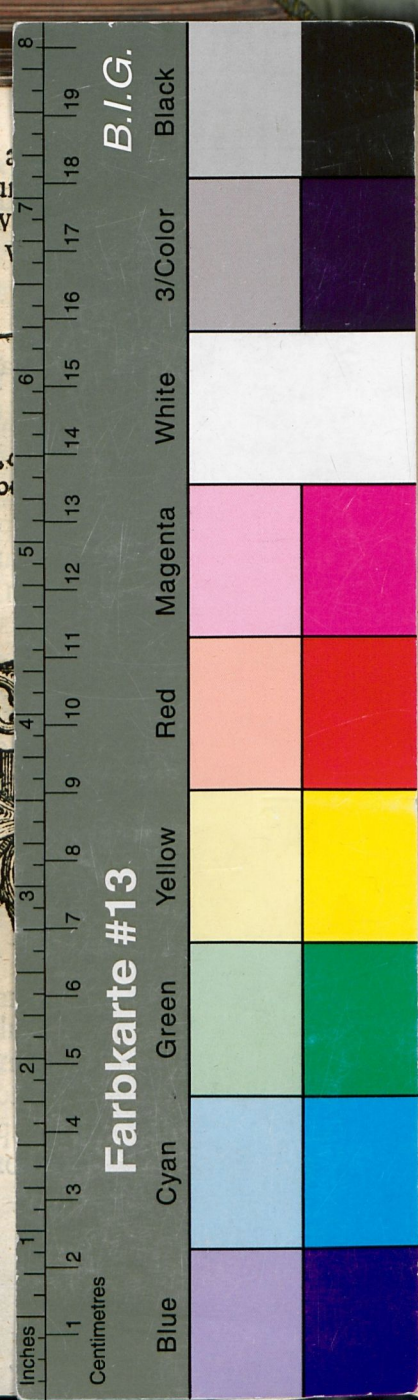
A. R. S. MDCCXV.

AB 154546

X 2311881

12

1. 4
Q. D. B. V. *21*

DISSERTATIO EXEGETICO-POLEMICA
DE
**SVBIECTIONE
IESV CHRISTI
GLORIOSA**

SUPER
I ad Corinth. XV. comm. XXII.. XXVIII.

PRÆSIDE
**GVSTAVO GEORGIO
ZELTNER**
D. P. P. ET V. D. M.

D. SEPTEMBR. A. R. S. c^o l^occcxv

H. L. Q. C.
PROPONENDA

A
VVOLFANGO ADAMO SCHMAVS
BARVTHO-FRANCO.

RECVD. IOD. GVIL. KOHLESIVS ACAD. TYPOGR. 1724.

